

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ІНСТИТУТ ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА АРТ-МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА АРТ-МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ІВЕНТ-ТЕХНОЛОГІЙ

На правах рукопису

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістр
на тему:

**«ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ
ЯК НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ КЛУБНОГО ТИПУ»**

Виконала:

студентка II курсу магістратури,
група МКД-11-20 з

Спеціальності: 028 «Менеджмент
соціокультурної діяльності»

Яцків-Бондаренко Інна Василівна

Науковий керівник:

Заслужений діяч мистецтв

України, доцент Недзельській Р.С.

Рецензент:

кандидат культурології,

старший викладач Шибер О.О.

Допущено до захисту:
протокол засідання кафедри
№ 4 від 12 листопада 2021 р.
завідувач кафедри арт-менеджменту
та івент-технологій
проф. Копієвська О.Р.

Київ 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ Й МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	6
1.1. Історіографія проблеми.....	6
1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження	16
Висновок до першого розділу	29
РОЗДІЛ 2. ІГРОВІ МЕТОДИКИ У ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИХ ЗАХОДАХ....	31
2.1. Профорієнтаційні ігрові методики як вид дозвіллевої діяльності.....	31
2.2. Ігрові форми як засіб профорієнтаційної діяльності в містах професій.....	53
Висновок до другого розділу	62
РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ФОРМ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ	64
3.1. Особливості організацій профорієнтаційного дозвілля для підлітків.....	64
3.2. Специфіка роботи міст професій «KidsWill» та «Кід Ландія» в Україні.....	74
Висновок до третього розділу.....	92
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	96

ВСТУП

У сучасному суспільстві все більшого розвитку набуває дозвілля в торгових центрах. Існує величезна кількість різноманітних розваг для підростаючого покоління в торгово-розважальних центрах: атракціони, ігрові кімнати, та інші. За останні роки у світі з'явилися унікальні проекти – так звані міста професій. Саме тут діти мають можливість потрапити у життя дорослих, дізнатись як влаштований світ, поспробувати себе в різних професіях, та навчитися заробляти та витратити гроші.

Питання профорієнтації приділяли увагу Л.Г. Авдєєв, І.П. Волощук, В.В. Кириченко, Т.П. Колісник, Р.Ф. Пасічняк, М.Є. Скиба, М.С. Янцур та інші. Дане питання потребує критичного осмислення зарубіжного досвіду професійної орієнтації та можливостей його впровадження у вітчизняну практику профорієнтаційної роботи.

Організація дозвіллевої діяльності має надзвичайний вплив на формування особистості. Всебічний і гармонійний розвиток людини є не лише високим соціальним ідеалом, а й необхідною умовою для вирішення завдань, що стоять на сучасному етапі розвитку суспільства. Заклади культури дають дітям можливість задовольнити свої духовні, пізнавальні, розважальні, фізичні, художні, аматорські та інші потреби.

В дозвіллі підростаючого покоління спостерігається складні суперечливі явища. З одного боку, підлітки часто не готові до вибору тих видів діяльності та занять, які їм пропонують установи сфери культури та дозвілля. З іншого боку, існуючі гуртки, аматорські об'єднання та клуби за інтересами не готові задовольнити постійне прагнення молоді до самостійності і оригінальності у виборі форм проведення вільного часу.

Підлітки не володіють стійкістю інтересів в плані проведення свого вільного часу і часто охоче переймають від дорослих їх моделі заповнення дозвілля, які не завжди позитивні.

На сьогоднішній день проблемою організації дозвілля дітей, займаються такі вчені як І. В. Петрова, К. М. Пестова, Т. І. Гончар, О. М. Гончарова, Н.О. Пятницька та ін.

Об'єкт дослідження – профорієнтаційна робота як форма дозвілля.

Предмет дослідження – соціокультурні форми професійно орієнтованих заходів.

Метою роботи є визначення, теоретичне обґрунтування та розробка змісту, форм та методів організації профорієнтаційного дозвілля підлітків в містах професій.

У відповідності до мети роботи виявляється **завдання**:

- дослідити стан розробки проблем профорієнтації у сфері дозвілля;
- виявити функції, принципи та ознаки підліткового дозвілля;
- узагальнити досвід профорієнтаційної роботи молодіжних розважальних центрів України;
- виявити інноваційні підходи до використання ігрових методів в профорієнтаційній діяльності;
- дослідити специфіку роботи молодіжних міст професій.

Методологія дослідження. В роботі використані наступні методи:

теоретичні: аналіз та синтез наукової літератури з метою визначення та обґрунтування особливостей профорієнтації, та проведення дозвілля;

емпіричні: дослідження роботи молодіжних міст професій.

Наукова новизна дослідження – виявлення особливих організаційно ігрових форм профорієнтаційної роботи з дітьми підлітками в містах професій. Виявлення інноваційних підходів до використання ігрових методів в профорієнтаційній діяльності у сфері дозвілля в нових соціо-культурних умовах.

Практичне значення роботи. Дані дослідження можуть бути використані при організації дозвілля педагогами в їх практичній діяльності.

Структура роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (85 найменувань).

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ Й МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Історіографія проблеми

Професійна орієнтація – інформація молодому поколінню знань про різноманітні професії, про їх особливості, виховання інтересів до певної професії з урахуванням особистісних здібностей.

Історія виникнення, становлення й розвитку профорієнтації привертає увагу представників багатьох галузей науки (психології, педагогіки, економіки, соціології) та спеціалістів, які в практичній площині вирішують проблеми професійного самовизначення особистості, трудового виховання та раціонального використання трудових ресурсів. Досвід минулого відкриває можливість свідомо підходити до розв'язання багатьох проблем сьогодення, а також подальших пошуків [1, с. 16].

Історію профорієнтації приділяли увагу Л. Г. Авдєєв [2], Ю. Г. Барабаш, Р. О. Позінкевич [6], О. М. Коропецька [44], С. С. Гриншпун [22;23;24], О.Ю. Пряжніков [74] та ряд інших дослідників та науковців, які в своїх працях частково намагалися висвітлити дану проблему.

Л.Г. Авдєєв визначає професійну орієнтацію як елемент загальнолюдської культури, що на підставі вивчення та узагальнення досвіду поколінь, визначає особливості, умови та правила розбудови взаємовідносин між людиною та справою, яку вона обирає для себе основною сферою трудової (економічної) діяльності. Практичне використання специфічних знань, вмінь та навичок, що пропонує професійна орієнтація, дозволяє успішно вирішувати різноманітні проблеми соціально-економічного характеру, своєчасно попереджувати розвиток небажаних тенденцій та долати їх негативні наслідки.[2, с.4]

Проблеми професійної орієнтації та професійного відбору хвилювали людство з давніх часів, яке давно прийшло до висновку, що для виконання роботи необхідно мати певні якості. Тому окремі складові профорієнтації

трапляються вже у Стародавньому світі. Це був період стихійно-емпіричної профорієнтації [6, с. 5].

У III тисячолітті до н.е. в стародавньому Вавілоні уже проводились випробування випускників шкіл, де готували писарів. Професійно підготовлений писар вважався головною особою в Месопотамському царстві. Рівень компетентності майбутнього писаря оцінювався за такими показниками: знання чотирьох арифметичних дій, вміння вимірювати площу, ділити майно, вміння співати і грати на музичних інструментах.

У Древньому Єгипті лише той міг навчатися мистецтву жерця, хто витримував цілу низку випробувань: співбесіду, під час якої з'ясовувалися біографічні дані, рівень освіченості, вміння вести бесіду, поводитися в товаристві. Далі йшла перевірка працездатності та вміння слухати і мовчати, потім проводили випробування вогнем, водою, здатність подолати страх, загрозу смерті. Цю жорстку систему випробувань успішно пройшов Піфагор і пізніше сам застосував її до учнів у своїй школі. Особливо цінував він у людях інтелектуальні здібності, звертав увагу на сміх і ходу, вважав, що манера сміятися є одним з найважливіших показників характеру людини [44, с. 48].

Інші приклади дає нам древня історія Спарти, Афін, Риму. У Спарті була створена й успішно здійснювалася система виховання воїнів (звідси вислів «спартанське виховання»), у Римі - система відбору і навчання гладіаторів, в Афінах відкрито обговорювалося питання про залежність могутності держави від здібностей осіб, які її оточують [6, с. 5].

Приведені вище історичні дані слід розглядати як указівка не на історію, а на передісторію виникнення профорієнтації. Історія розпочалася у період формування капіталістичних відносин, коли виникла практична потреба навчання великої кількості робочої сили, її розподілу за окремими трудовими операціями у відповідності з індивідуальними здібностями і можливостями людей.[69]

Основна історія профорієнтації, її початок, належить до моменту корінних змін у суспільному устрої. До кінця 19-го - початку 20-го століття відносяться перші приклади спроб вивчити індивідуальну і особистісну властивості. В цей час дослідженнями в галузі профорієнтації займалися багато учених, такі як А. Біне, Ф. Гальтон, Г. Мюнстерберг, Л. Термен. Гюго Мюнстерберга вважають батьком профорієнтації, оскільки ним уперше були розроблені психологічні тести для оцінки професійних здібностей людини, а А. Гальтона - родоначальником сучасної психодіагностики, оскільки ним були запропоновані спеціальні вимірювальні процедури, спрямовані на виявлення широкого спектру можливостей. [64]

Виникнення професійної орієнтації пов'язують з появою першого кабінету профорієнтації в 1903 році в Страсбурзі (Франція). Незабаром, у Великобританії, Англії, Німеччині і США, для надання допомоги підростаючому поколінню у виборі професії були відкриті довідково-інформаційні бюро для молоді при біржах праці, засновником першого з них вважають Ф. Парсонса, який відкрив своє бюро у м. Бостон в 1908 році.[11]

Його особливістю було те, що воно не направляло підлітків на роботу, а лише давало поради щодо вибору професії. Ф. Парсонс проводив дослідження учнів за допомогою анкетування і тестування, досконало вивчав отримані результати про підлітків і спів ставляв їх з вимогами тієї чи іншої професії. На основі отриманих результатів він проводив індивідуальні консультації [22, с. 65].

Діяльність бюро зводилась до розв'язання наступних завдань [44, с. 52]:

- вивчення вимог, які висуваються різними професіями до психофізичної організації людини;
- детальне дослідження психічних властивостей і здібностей молодих людей з використанням психологічних тестів;
- надання кваліфікованої рекомендації щодо вибору майбутньої професії.

Практична діяльність цього бюро сприяла становленню професійної орієнтації та формуванню таких її напрямів, як професіографія, психодіагностика та профконсультування [1, с. 16].

В Англії в 1911 р. починає видаватися спеціальний циркуляр, який регулював роботу бірж праці і шкіл. Згідно з цим циркуляром в містах Англії створювалися спеціальні комітети, які надавали допомогу у виборі професії та шкільні комітети з метою надання допомоги молодим людям у реалізації професійного вибору.

Подібна профорієнтаційна робота мала місце і в інших європейських країнах, таких як Бельгія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Чехія та ін. [44, с. 53].

У США значна увага приділялася профвідбору за професіями, які вимагали великих психофізіологічних навантажень. Наприклад, телефоністка виконувала до 150 з'єднань абонентів між собою на годину. Багато з них такого навантаження не витримували. Тому було розроблено правила профвідбору кандидатів у телефоністки за їхніми психофізіологічними якостями. В результаті плінність кадрів різко зменшилася [6, с. 7].

Новий поштовх у цьому напрямі дала Перша світова війна для відбору осіб із необхідним фізичним розвитком та інтелектуальними якостями у військовій сфері. Німецьке військове відомство користувалося послугами психологів для визначення придатності на посади військових водіїв, пілотів, телефоністів. В Італії і Франції розроблялись методи відбору в авіацію [44, с. 53].

У 1919 році європейською спільнотою, з метою протистояння зростаючому безробіттю, було створено Міжнародну організацію (бюро) праці (МОП), яка мала своїм завданням: на основі вивчення та узагальнення стану й основних тенденцій національних ринків праці розробити ефективні способи протистояння безробіттю та його негативним наслідкам. Одним із таких способів мала стати професійна орієнтація. Протягом наступних років МОП було розроблено близько десятка конвенцій та рекомендацій із застосування та розвитку професійної орієнтації, які після затвердження

Міжнародною конференцією праці набули статусу міжнародних стандартів [1, с. 17].

Значний внесок у становлення концепції професійного розвитку вніс Д. Сьюпер. Він виходив з того, що вибір професії - результат процесу розвитку, в міру дорослішання дитини посилюється зв'язок його з реальною дійсністю. Д. Сьюпер виділяє кілька якісно відмінних етапів професійного розвитку. На його думку, на кожному етапі необхідний свій підхід до професійного розвитку особистості. Співвіднесення етапів професійного росту з вмістом підготовки на кожному з них показує, що це прогресивний тривалий процес, що має певну структуру. У 1952 році Д. Сьюпер зробив спробу розробити єдину «Теорію професійного розвитку». В її основі лежать такі положення:

- люди відрізняються один від одного по їх здібностям і інтересам;
- вони навчаються певних професій відповідно до цих якостями;
- кожна професія висуває свої вимоги до особистості.

Особистість повинна відповідати специфічним вимогам професії, проявляти завзятість в оволодінні нею, а також вміти взаємодіяти з іншими людьми у праці; перевагу людиною даної професії, її компетентність, спілкування на роботі, професійне зростання - все схильна до змін і ніщо не залишається стабільним, окрім бажання затвердити своє «Я». [26]

У нашій країні початок профорієнтації відносять до дореволюційних часів й пов'язують з появою служби з «розшуку» роботи. У цей період часу вже визріли соціально-економічні, психолого-педагогічні і навіть духовні умови для її розвитку.

Зародження державної служби управління профорієнтацією молоді в нашій країні припадає на 20-і роки ХХ століття, і було пов'язано з переходом економіки на новий рівень, коли різко загострився увесь комплекс проблем, пов'язаних з підготовкою молоді до професійної діяльності.

Історію розвитку профорієнтації в нашій країні можна умовно розділити на декілька етапів.

Перший етап. Початок 20-х - кінець 30-х років - зародження і становлення, пошук форм і методів роботи профорієнтації, осмислення накопиченого експериментального та практичного матеріалу. Для вирішення кадрових проблем, на державному рівні було прийняте рішення про створення в країні розгалуженої мережі профорієнтаційних осередків та наукових установ для науково-методичного забезпечення їх діяльності. На біржах праці, фабриках та заводах почали створювати відповідні лабораторії, бюро, пункти, що надавали практичну допомогу населенню в працевлаштуванні. Методичне забезпечення їх діяльності було покладене на створений за прямою вказівкою В. І. Леніна у 1921 р. Центральний інститут праці (як науково-дослідний заклад) та лабораторію промислової психотехніки при Наркоматі праці. Проблемами профорієнтації також займалися у Всеукраїнському інституті праці(Харків), Московському інституті профзахворювань ім. Обухова та інших відомствах. [69]

У 1928 р. організовуються Бюро по профконсультації у Києві і Одесі, Свердловську, Ростові-на-Дону, Брянську, а в 1929 році - в Пермі, Ярославлі, Шахтах. За період з 1930 по 1933 рр. Були відкриті 47 Бюро профконсультації. Відразу ж стали готувати профконсультантів. У школах питаннями профорієнтації (профвідбору) займалися педологи. У 30-ті рр. Центральна лабораторія по профконсультації і профотбору ВЦСПС стала розробляти систему шкільної профорієнтації. У 1932 р. створений штаб по координації досліджень проблем шкільної профорієнтації [73]. У цей період істотно змінилися організаційні форми і методи роботи, відбувалася заміна профконсультації системою дій з профорієнтації на особу школяра. Але вже в червні 1936 р. було опубліковано постанову ЦК ВКП, що забороняла усі види педологічних обстежень, унаслідок чого перестали функціонувати бюро профконсультацій і був узятий курс на єдину школу.

Другий етап. Кінець 30-х - кінець 50-х років - «епізодичне» функціонування, забуття колишнього досвіду і майже повна відсутність нового, відхід від вирішення цієї проблеми, незначна участь учених і

фахівців у процесі профорієнтації. У цей період припинилася діяльність з організації єдиної державної служби профорієнтації, і упродовж майже 30-ти років вітчизняна шкільна освіта була однаковою на усій території країни. І лише наприкінці 50-х років ХХ ст. значно відставши з цієї проблеми від розвинених країн, оскільки за період 30–50-х років була знищена інфраструктура профорієнтації (бюро, комісії та ін.), розігнані і репресовані кадри, припинилася науково-методична робота, ці питання знову були підняті. Приводом до цього стала потреба народного господарства у висококваліфікованих кадрах [6, с. 7].

Третій етап. Початок 60-х –середина80-х років - активний пошук у вирішенні завдань профорієнтації. У 60-і роки, у період хрущовської «відлиги», під керівництвом А. Волковського була організована група профорієнтації в НДІ теорії і історії педагогіки АПН СРСР; відкрита лабораторія профорієнтації в НДІ психології в Києві під керівництвом Б. Федоришина; організований Науково-дослідний інститут трудового навчання і профорієнтації при Академії педагогічних наук СРСР - керівник А. Голомшток.

Завдяки працям Е. Клімова, який розробив теоретичні основи професіографії і вибору професії, класифікацію професій, яка і до цього дня служить фактичним стандартом у нашій країні, в 70-і роки профорієнтація в СРСР була остаточно «реабілітована» [64].

Четвертий етап. Середина80-х–початок 90-х років. З середини 80-х рр. ХХ ст. в українських педагогічних вищих навчальних закладах були запроваджені характеристики-рекомендації зі школи, але вони були не більше як ще одним обов'язковим документом (на зразок медичної довідки) у особистій справі абітурієнта. Будь-які записи у цій характеристиці не впливали на долю вступника, не існувало механізму урахування записів у цих характеристиках. Також не було відповідальності школи за зміст цих документів. Таким чином, згодом педагогічні навчальні заклади вилучили з

правил прийому вимогу про необхідність подання у приймальні комісії шкільних характеристик- рекомендацій [56].

З 1981 року у Полтавському педагогічному інституті ім. В. Г. Короленка була здійснена спроба перейти на принципово іншу процедуру набору студентів за допомогою факультативів "Юний педагог". Цінність її полягала в тому, що школярі вже з VII класу починали знайомитися зі специфікою педагогічної професії, мали змогу психологічно готувати себе до неї, формувати необхідні для цього якості, викладачі педагогічного вищого навчального закладу, в свою чергу, отримували достатньо часу для зваженого відбору тих, хто дійсно мав задатки до вчительської діяльності, а не лише шкільні знання.

Починаючи з 1986 року Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова здійснював прийом абітурієнтів за рекомендаціями окремих учителів. Ті педагоги, які заслужили довіру вищого навчального закладу і список яких щорічно оприлюднюється у педагогічній пресі, могли рекомендувати майбутніх студентів до зарахування на визначені спеціальності. Зазначена практика використовувалась й Уманським державним педагогічним університетом імені Павла Тичини.[70]

З розвитком суспільного виробництва з середини 80-х років виникає необхідність у реформації та збільшенні свобод у галузі професійної орієнтації. Тому в 1984 році виходить Постанова ЦК КПРС «Основні напрями реформи загальноосвітньої і професійної школи», в якій особливе місце приділялося розвитку трудового навчання і профорієнтації молоді. Згідно з цією постановою в країні було створено більше 60 регіональних Центрів професійної орієнтації молоді, які керувалися та фінансувалися Міністерством освіти і Міністерством праці. У районних центрах були створені пункти профконсультації. У результаті до кінця 80-х років у дидактиці затвердилося розуміння принципу професійної спрямованості як реалізації трьох чинників у навчанні: професійної спрямованості особистості, професійної орієнтації загальної освіти, а також наповнення професійної

підготовки технічними і соціальними аспектами. Під час цих перетворень у підходах до роботи профорієнтації на базі Держкомпраці почалася активна підготовка профконсультантів, а в школах було введено курс «Основи виробництва. Вибір професії». Так у 1986 році була створена реальна державна служба профорієнтації молоді з перспективою подальшого вдосконалення.

П'ятий етап. Початок 90х рокуів – сьогодні. Розпад Радянського Союзу і зміна політики нашої держави на початку90-х років призвели до того, що проблема профорієнтації молоді стала «ігноруватися» більшістю державних урядовців. [64].В цей час видається закон "Про зайнятість населення", де шкільну профорієнтацію не забороняли, але вона зі школи фактично переводилася в служби зайнятості. У 1992 р. опубліковується закон "Про освіту" де відразу різко скорочується фінансування школи і особливо профорієнтації.Таким чином, шкільна профорієнтація була майже зруйнована, що посилювалося неясністю з її підпорядкуванням.

У сучасних умовах розвитку України, для яких характерними є посилення ролі особистості в суспільстві, швидка зміна техніки і технологій, ринкові умови праці, першочерговим завданням є розбудова гуманістичного, демократичного суспільства з ринковою економікою. Ідеї гуманізації, демократизації і безперервності є базовими і для сучасної української освіти, в основі якої є особистість, суспільство, виробництво, сама сфера освіти. В умовах модернізації сучасної освіти зростає роль загальної освіти як бази для будь-якого напрямку професійної освіти, основи розвитку пізнавальних здібностей, пізнавальної самостійності, загально навчальних умінь і навичок, без яких усі подальші етапи безперервної, зорієнтованої освіти малоефективні.

Особливо слід звернути увагу, що Концепція профільного навчання в старшій школі (Рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 25.09.2003 № 10/13, наказ МОН України № 854 від 11.09.09 року) надала можливість вибору профілю освіти в старших класах, що дозволяє на основі

оволодіння системою знань про природу, суспільство і людину формувати у школярів цілісну світоглядну позицію, створює умови для проектування свого майбутнього.

На сьогодні, профорієнтація частково перейшла до комерційних структур у вигляді "профвідбору персоналу". Це свідчення певної примітивізації профорієнтаційної роботи. Ще в 20-і роки Г. Мюнстерберг говорив, що з часом профвідбір повинен поступово замінюватися профконсультацією. Щодо комерційного профвідбору, в більшості випадків використовуються невідповідні тести, що унеможлиблює вихід на серйозний рівень професійного та особистісного самовизначення (претендент - це лише "обстежуваний за допомогою тестів"). Таким чином, на сьогодні профорієнтація переживає не найкращі часи, але позитивним є те, що її не забороняють.

Отже, у тридцяті роки профорієнтацію забороняли політичними способами, у сімдесятих та вісімдесятих роках - бюрократичними, а зараз - економічними, що підтверджує відсутність фінансування. Вищезазначене доводить, що існує певна залежність періодів розквіту професійної орієнтації від рівня свободи вибору для більшості населення. Це означає, що сама профорієнтація і конкретні методи профорієнтаційної допомоги повинні плануватися та здійснюватися з урахуванням цієї обставини.

Отже, на сьогодні Україна намагається швидкими темпами побудувати в себе потрібну систему профорієнтації населення, оскільки, як уже було сказано вище, в останні роки проблеми профорієнтації та працевлаштування дещо загострились, а це негативно впливає на соціально-економічну ситуацію в Україні. Тож основним завданням сьогодні є підняття профорієнтаційної роботи на вищий шабель. Для цього вобхідно виробити державне відношення до таких проблем, формувати певну політику, яка повинна ґрунтуватися на ефективному об'єднанні дій служб зайнятості, освіти, праці, молодіжних та суспільних організацій, інших соціальних сфер та інститутів, спрямованих на законо-давче та нормативне, правове

забезпечення трудової і професій-ної підготовки осіб, їх професійного становлення, а також на розширення та укріплення існуючої матеріально-технічної бази, розробку науково-методичних основ, підготовку відповідних кадрів.

1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження

Перш ніж приступити до характеристики виховних можливостей вільного часу, шляхів його раціональної організації, слід чітко й зрозуміло осмислити, що ж варто розуміти під вільним часом. Серед праць, присвячених проблемі організації вільного часу, поняття „вільний час” тлумачиться по-різному. Л. В. Артемова[5] розглядає його як час для забав і розваг, або як час, який треба чимось заповнити. Тому вільний час дитини розглядають як частини загального бюджету часу, що залишається після виконання нею навчальних обов'язків, задоволення природно-фізіологічних потреб. Він використовується за власним розсудом людини. Зміст його визначається рівнем духовного розвитку.

На думку Н.Ф. Аксютіна[4], вільний час сприяє здійсненню основної мети виховання – всебічного гармонійного розвитку особистості.

Аналізуючи сутність вільного часу, Н.Ф. Аксютин виділив ознаки, які розкривають його сутність [4, с.43-46].

1. Перша ознака полягає в можливості мати у своєму розпорядженні вільний час, звільнений, умовно кажучи, від необхідної діяльності. Це ознака містить у собі важливу характеристику як самоцінність проведення часу, що відчувається особою як вільна діяльність. В організаційному плані важливо мати на увазі, що основною цінністю вважається не сама можливість «робити, що хочу» в процесуальному аспекті, а об'єктивний зміст і суспільна цінність, тобто якою мірою вільна діяльність сприяє всебічному розвитку особистості.

2. Друга ознака припускає, що свобода вибору занять на власний розсуд більша, ніж в інших сферах життєдіяльності людини. Інакше - вільний

час не має жорсткої правової, технологічної й соціальної регламентації, характерної для сфери робочого часу.

3. Третя ознака характеризується зміною видів діяльності у вільний час, взаємозамінністю занять, їх вільним чергуванням і послідовністю. Ця ознака багато в чому обумовлена пошуком різних форм самореалізації, необхідністю зміни емоційно-духовних станів, фізичного й інтелектуального напрямів

4. Четверта ознака – безпосередня спрямованість вільного часу на саморозвиток особи як узагальнююча, інтеграційна характеристика її сутності, у якій міститься вся решта ознак.

Отже, вільний час – це частина часу дитини, в період якого проходить формування особистості, спрямованого на її всебічний і гармонійний розвиток.

Дозвілля як частина вільного часу, залучає молодь своєю неконтрольованністю і добровільністю вибору його різних форм, демократичністю, емоційною насиченістю, можливістю поєднати в ньому фізичну й інтелектуальну діяльність, творчу і споглядальну, виробничу й ігрову. Для значної частини молодих людей соціальні інститути дозвілля є основними джерелами соціально-культурної інтеграції й особистої самореалізації. Однак усі ці переваги діяльності сфери дозвілля поки ще не стали надбанням, звичним атрибутом способу життя усієї молоді.

На сьогоднішній ж день існує до 500 визначень культури і дуже багато визначень дозвілля.

Термін „дозвілля” походить від латинського слова „licere” і означає „щоб бути вільним”. Дозвілля – це діяльність людини, що обирається за власним правом, обмежена часом і вільна від необхідності працювати для задоволення матеріальних потреб.

Принципи складають теоретичні, соціальні, культурні, політичні, організаційні засади, на яких ґрунтується дозвіллева діяльність. Вони відбивають вимоги, що ставляться суспільством перед дозвіллевою сферою.

Існує декілька класифікацій принципів дозвілля. Зокрема І.І. Гармаш визначає такі принципи дозвіллевої діяльності: інтерес; єдність рекреації й пізнання; спільність діяльності [17, с.43]. Головним принципом є інтерес. Це зумовлено тим, що дозвіллева діяльність диктується особистими потребами людини, а інтерес виступає її домінуючим мотивом. Принцип єдності рекреації і пізнання полягає у тому, що дозвілля розширює кругозір людини, підвищує її культурний рівень і може стати спонукальною основою для саморозвитку або самоосвіти, фахової діяльності в новій для неї сфері. Повною мірою принцип єдності рекреації і пізнання реалізується в тих формах, які є джерелом масового поширення інформації. Серед них (за рангом місць) – телебачення, радіо, преса, популярні лекції, зустрічі. І.І. Гармаш стверджує, що дозвільна діяльність, як і будь-який інший вид діяльності, може здійснюватися людиною як індивідуально, так і разом з іншими людьми. Але "разом" не означає "спільно". Спільність діяльності – така взаємодія, у процесі якої люди знаходяться у певних стосунках взаємної залежності і взаємної відповідальності.

Спільна діяльність формує ціннісно-орієнтаційну єдність групи, народжує традиції, організаційну структуру, емоційну ідентифікацію і веде до підвищення рівня дозвільної діяльності, реалізуючи закладений в ній виховний потенціал [17, 51]. У класифікації, запропонованої І.Петровою, виділені такі принципи дозвіллевої діяльності підрастаючого покоління [49]:

- системність, як цілеспрямована, системна організація дозвіллевої діяльності з метою раціонального використання вільного часу, розвитку соціальної активності та індивідуальної ініціативи людини, відволікання її від асоціальної поведінки;

- добровільність як певна незалежність дозвілля, відсутність регламентації з боку держави та інших структур, вільний вибір людиною дозвіллевих занять;

- доступність та якість дозвіллевих послуг як задоволення потреб і запитів клієнтів дозвіллевого закладу, систематичне вивчення їхніх бажань, прогнозування розвитку дозвіллевої сфери;

- відповідність дозвіллевих послуг місцевим умовам – соціально-демографічним, економічним, культурно-освітнім, політичним, практичній діяльності людини.

І.Петрова також вважає провідним у дозвіллевій діяльності принцип інтересу. На її думку, він враховує інтереси особистості, їх задоволення, формує нові духовні цінності та пробуджує нові потреби і запити людини.

Аналіз наукових підходів, проведений А.Д. Жарковою та Е.М. Чижиковою, дозволив визначити такі принципи організації дозвіллевої діяльності [28, 60-63]:

- загальності і доступності, тобто можливість заохочення, залучення усіх без винятку в сферу діяльності дозвіллевих установ з метою задоволення їх творчого потенціалу, дозвіллевих запитів та інтересів;

- самодіяльності, який реалізується на всіх рівнях молодіжного дозвілля: від любительського об'єднання до участі в масовому святі. Як суттєва властивість особистості, вона забезпечує високий рівень досягнень у будь-якій індивідуальній і колективній діяльності. Принцип самодіяльності ґрунтується на творчій активності, захопленні й ініціативі молоді;

- індивідуального підходу, який враховує індивідуальні запити, інтереси, схильності, здібності, можливості, психофізіологічні особливості й соціальне середовище існування дітей в процесі дозвілля. Диференційований підхід забезпечує комфортний стан учасника дозвіллевої акції;

- систематичності і цілеспрямованості – передбачає діяльність на основі планомірного і послідовного поєднання безперервності і взаємозалежності в роботі всіх соціальних інститутів, покликаних забезпечувати дозвілля підлітків і юнацтва. Важливо направляти підлітків і юнацтво на справи суспільно значущі, оскільки багатство творчих сил індивіда залежить від все стороннього і повного прояву цих сил в житті

суспільства. Це процес перевтілення людини в суспільного індивіда, в активну і творчу особу, що живе повним життям у згоді з самим собою і суспільством;

- спадкоємності – забезпечує культурну взаємодію і взаємовплив поколінь. Він передбачає активну діяльність батьків, усіх дорослих у передачі дітям соціального знання і досвіду у проведенні розумного дозвілля. Принцип спадкоємності означає також підтримку норм і традицій у переході дітей з однієї вікової спільності в іншу, з однієї соціально-виховної установи в іншу;

- цікавості – полягає у створенні невимушеного емоційного спілкування, яке виникає в результаті організації дозвілля на основі гри і театралізації.

Молодіжне дозвілля повинно бути барвисто оформлене і доповнене найрізноманітнішою атрибутикою. Все це перетворює дозвілля підлітків і юнацтва в свято. Сухість, безбарвність, відсутність емоційної привабливості можуть звести нанівець будь-які форми і методи роботи. Як бачимо, вчені виділяють у якості провідного принцип інтересу. Якщо особистості не буде цікаво, то вона не стане брати участь у тому чи іншому виді дозвіллевої діяльності. Тому, організовуючи дозвілля, слід враховувати індивідуальні особливості, інтереси та запити учасників.

Принципи дозвілля не є чимось регламентованим. Вони постійно змінюються, що пояснюється розвитком суспільного життя. Таким чином, реалізація принципів організації молодіжного дозвілля за своїми масштабами впливає на особу виходить за межі проведення вільного часу. Це - великомасштабна соціальна акція, мета якої – різносторонній розвиток підростаючого покоління.

Основи поведінки формуються в дитинстві. В процесі різних видів діяльності діти ознайомлюються з елементарними нормами поведінки в колективі, набувають навичок спілкування з ровесниками і з дорослими. Спостереження показують, що діти, які не підкоряються вимогам дорослих в

звичайні обставини, сумлінно виконують їх під час гри. Додержуючи правил, вони вчаться стримувати свої емоції, викликані бажанням виграти, засвоюють норми поведінки.

На кожному з етапів історичного розвитку дозвілля виконувало різні функції, відповідаючи соціальному замовленню суспільства, потребам, бажанням та інтересам окремої особистості. В науковій літературі з питань дозвілля, проблема його функцій набула належне філософське, педагогічне, культурологічне розкриття. В наукових школах зарубіжжя — американській, французькій, німецькій, англійській — такі поняття, як “функції” та “принципи” розрізняються за кількістю, назвами, змістом. Особливо це показово при визначенні функцій дозвілля.

У перекладі з латинської мови слово “функція” означає роль, сферу діяльності, коло обов’язків, призначення. Поняття функції використовується в багатьох сферах життєдіяльності людини і має різне змістове навантаження. Так, в біології функція означає діяльність та розвиток організму; в соціальних відносинах — вияв ознак певного об’єкта; в соціальних інститутах — окремий напрям діяльності, що реалізує їх суспільне призначення. Вважається доречним поділ функцій дозвілля на основні або постійні, генетично притаманні дозвіллю та тимчасові, ті, що виникають лише на певних етапах дозвіллевої діяльності.

При формулюванні функцій дозвілля необхідно враховувати істотні та специфічні риси дозвілля, потреби суспільного розвитку та практикоорієнтований характер дозвілля.

Питання, пов’язані із завданнями та функціями дозвілля розглядаються у працях Дюмазедьє Ж., Іона Дж., Сю Р., Ферей-ри Р. та інших. [59, с.31]

Так, Дюмазедьє Ж. (Франція) визначає три функції дозвілля:

1. Відпочинок;
2. Розваги;
3. Розвиток особистості.

Французький науковець Сю Р., проаналізувавши види й функції дозвіллевої діяльності, виділяє серед них і такі:

– фізичну дозвіллеву діяльність, спрямовану на зняття фізичної та розумової напруги, спортивні й рекреаційні заняття;

– практичну дозвіллеву діяльність, спрямовану на вільний вибір різних видів зайнятості і поширену серед усіх верств населення незалежно від віку та соціальної приналежності;

– культурну діяльність, метою якої є інтелектуальний розвиток особистості, залучення людини до естетичних цінностей суспільства (вчений підкреслює, що саме у сфері культурного дозвілля чітко простежуються розбіжності між окремими соціальними групами населення);

– соціальну дозвіллеву діяльність, ключовим змістом якої є міжособистісне спілкування та встановлення психо-емоційної рівноваги. [59, с.32]

Організацію дозвіллевої діяльності в Західній Європі та США, її функції, досліджує російський вчений Кротова Ю. Аналізуючи педагогіку дозвілля в англоамериканських країнах, науковець пріоритетними визначає такі її функції: рекреаційну, розважальну, фізичного та духовного розвитку особистості. Водночас, Кротова Ю. вказує на важливість таких функцій, як психологічна, пізнавальна, естетична, комунікативна та компенсаторно-творча. Всі вони відповідають орієнтації англо-американських відвідувачів на активний відпочинок.

Варто підкреслити, що останнім часом в зарубіжних країнах спостерігається тенденція до зближення культурної, соціальної, освітньої сфер суспільного життя, що відповідно позначається й на дозвіллевій сфері. Дозвіллеві заклади не обмежуються у своїй роботі організацією відпочинку та розваг, хоча рекреаційна функція й залишається провідною. Проаналізувавши стан дозвілля в зарубіжних країнах, можна стверджувати, що головними соціальними функціями дозвілля є рекреаційна,

комунікативна, соціальна, творча, ціннісно-орієнтаційна, пізнавальна та виховна.

Рекреаційна функція спрямована на зняття виробничої перевтоми, психологічної перенапруги, відтворення фізичних, інтелектуальних, емоційних сил людини; на зміцнення здоров'я шляхом здійснення дозвіллевим об'єднанням ігрових, оздоровчих, розважальних, спортивних, туристично-екскурсійних програм, проведення вечорів відпочинку, видовищних заходів, театралізованих вистав, масових свят. Рекреаційна функція є однією з провідних для сучасних дозвіллевих закладів, її мета - сприяти відпочинку, неформальному спілкуванню. Рекреаційний потенціал дозвіллевих закладів реалізується завдяки змінюваності видів дозвіллевої діяльності, спілкуванню з іншими, змаганням, мистецтву, фізичним навантаженням, інтелектуальним програмам. Рекреаційна функція яскраво виявляється у таких формах роботи, як концерти, художні видовища, спортивні змагання, художня творчість, аматорські об'єднання, свята, туристичні заходи. На відміну від вітчизняних вчених, які розглядають рекреаційну функцію дозвілля як другорядну, в зарубіжних країнах рекреації надається особливого значення. Вважається, що в рекреаційних дозвіллевих заходах відбивається сутність та особливості вільного часу. Разом з тим слід підкреслити, що досить часто, особливо в американській моделі дозвілля, рекреаційний компонент переважає, витісняючи дозвіллеві заняття, спрямовані на культурний та творчий розвиток людини.

Комунікативна функція дозволяє розширити можливості для спілкування, подолання самотності, знаходження нових друзів. Вона яскраво виявляється в таких формах дозвілля, як диспути, дискусії, вечори відпочинку, конференції, конкурсні та розважальні програми, просвітницькі акції тощо. При цьому, сила дозвіллевого об'єднання полягає не в безпосередньому впливі на людину, повідомленні їй певної інформації (телебачення, до речі, таких можливостей має значно більше), а в тому, що на дозвіллі людина має можливість різноманітно діяти сама. Інформаційне

спілкування передбачає обмін думками, задоволення естетичних та пізнавальних потреб; в емоційному спілкуванні на першому плані — задоволення потреб у співчутті, співпереживанні, взаєморозумінні, дружній підтримці. Емоційне спілкування протікає в нерегламентованих формах і не потребує додаткових зусиль та витрат.

Соціальна функція дозвілля сприяє тому, щоб кожна особистість мала власну гідність, могла найти зміст свого існування, сприяє інтеграції людини в суспільство, задовольняє можливість самоідентифікації, дозволяє відчувати свою приналежність до певної спільноти. Вона поєднує в собі, на нашу думку, функції адаптації, соціалізації, психологічної профілактики і пов'язана з соціально-культурними, рекреаційними, дозвіллевими проектами для інвалідів, осіб похилого віку, представників етноменшин, “важких” підлітків. Ця функція набуває особливого значення на сучасному етапі, коли людина соціально розчарована, емоційно загублена, духовно принижена, не вірить у майбутнє, цинічна по відношенню до минулого; прагматична у своєму підході до сьогодення; втрачає повагу до великих моральних цінностей та норм.

Творча функція спрямована на створення умов для вияву й розвитку творчого потенціалу особистості за межами професійно-трудової та сімейно-побутової діяльності шляхом участі особистості у виставках, творчих вечорах, в різноманітних гуртках, хобі-групах, у роботі майстерень, літературних, музичних, народознавчих віталень, художніх салонів. Творча функція дозвілля забезпечує не просто відпочинок та розваги людини, а й самоудосконалення у вільний час. Маючи різноманітні інтереси, людина прагне визнання своїх здібностей та вмінь на дозвіллі. Це особливо важливо, коли людина засобами дозвілля намагається компенсувати невдоволення або невизнання в інших сферах діяльності. Творча функція яскраво виявляється в таких формах дозвілля, як виставки, ділові ігри, конкурси, фестивалі, бесіди, самодіяльні концерти, туристичні походи, технічні гуртки, прикладна творчість.

Творча діяльність членів дозвілєвого закладу, на наш погляд, є найбільш адекватною для характеристики стійкого інтересу особистості до творчості. Це дозволяє дійти висновку про суспільну цінність та значущість результатів діяльності дозвілєвих спільнот творчого спрямування. Ряд соціологічних досліджень доводять, що підлітки та молодь віддають перевагу художньо-мистецькій самодіяльності, колекціонуванню; представники середніх і старших вікових груп населення — конструюванню, моделюванню, фотоаматорству, автолюбительству, гончарству, науково-технічній творчості. У процесі самодіяльної творчості людина формується як митець, майстер, удосконалюючи не лише саму себе, а й середовище.

У своїй *пізнавальній* функції дозвілля постає складовим компонентом неперервної освіти, підкреслюючи важливість самовдосконалення й самоосвіти, духовного збагачення особистості. Пізнавальна функція дозволяє задовольнити потреби в додатковій інформації, в поширенні та набутті нових знань. На відміну від навчальних закладів, дозвілєва діяльність не обмежується певним регламентом та правилами, її реалізація залежить від бажання, ініціативи та самодіяльності членів дозвілєвого закладу з урахуванням їх індивідуальних інтересів та запитів. Пізнавальна функція яскраво виявляється в роботі клубів для людей “золотого” віку, гуртків, довідково-консультаційних служб, інформаційних кабінетів. Активна пізнавальна діяльність є важливою й необхідною передумовою соціально-культурного формування особистості. Однак процес розвитку особистості буде інтенсивнішим, якщо пізнавальна функція дозвілля поєднуватиметься з ціннісно-орієнтаційною. У цьому випадку сприйняття нових подій, фактів, процесів, органічно пов’язується з оцінкою тієї інформації, яку отримала людина.

Ціннісно-орієнтаційна функція полягає у формуванні системи ціннісних уявлень та орієнтацій особистості, мотивів, ідеалів, переконань, життєвої позиції і виявляється у ставленні індивіда до навколишнього середовища, до інших людей, до самого себе. Сприймаючи певні події,

факти, предмети, наукові концепції, поведінку інших людей, навколишній світ, людина завжди оцінює та формує певне ставлення до них. Оцінювання, сприйняття та розуміння людиною будь-чого відбиває її ставлення до певного явища і впливає на активність особистості. Ціннісно-орієнтаційна функція дозвілля передбачає використання досвіду народного, сімейного, релігійного, шкільного виховання. Формування ціннісних орієнтацій на дозвіллі має здійснюватись за активної участі самої людини, яка обирає й виробляє орієнтири серед багатьох естетичних, моральних, політичних чи інших життєвих цінностей. Особливо це стосується ціннісного плюралізму, притаманного західному суспільству. Адже ціннісний плюралізм приносить користь лише тій людині, яка здатна критично мислити, об'єктивно сприймати інформацію, самостійно формувати індивідуальну систему ціннісних орієнтацій та усвідомлювати їх. Оцінювання людиною певних предметів та явищ, життєвих ситуацій та дій інших людей залежить від зорієнтованості суб'єкта в соціальному середовищі, від знань, досвіду, особистісної культури. Ціннісно-орієнтаційна функція завжди спрямована на формування у людини певних світоглядних, моральних, естетичних, політичних, соціальних суджень та поглядів. Ефективність цього формування зростає, якщо воно здійснюється цілеспрямовано й систематично. Тому ця функція тісно пов'язана з функцією виховання.

Виховна функція дозвілля має специфічні особливості, які полягають у добровільному включенні людини в дозвілльєву діяльність і виявляється в цілеспрямованому розвитку особистісних потенціалів (пізнавального, ціннісно-орієнтаційного, творчого, комунікативного). Дозвілльєвий заклад часто постає в ролі додаткової школи як паралельне з навчальною установою джерело знань, набуття певних навичок і розширення культурно-дозвілльєвих інтересів. Підкреслюючи виховну функцію дозвілля, наголосимо на тому, що будь-який дозвілльєвий заклад має істотні відмінності від інших педагогічних організацій (загальноосвітніх, спортивних, музичних навчальних закладів). Його специфіка полягає в тому, що, на відміну від інших педагогічних

систем, у дозвіллевій установі (особливо це стосується клубів та гуртків) педагогічний процес постає як предметна діяльність, але результати цієї діяльності є лише засобом вирішення конкретних завдань, а не самоціллю.

Педагогічні завдання реалізуються з урахуванням інших функцій (розважальної, відпочинку тощо) і не підкреслюються без зайвої потреби. Адже члени будь-якого дозвіллевого об'єднання відвідують його не для того, щоб їх виховували, а для задоволення своїх творчих інтересів, потреб у культурному спілкуванні, цікавому відпочинку. Тому завдання, програми, регламент роботи кожна дозвіллева організація виробляє самостійно, залежно від специфіки своєї діяльності, складу учасників, їх кількості. Вона реалізує виховну функцію з урахуванням соціально-психологічних особливостей своїх членів, їх запитів та інтересів. Тому й процес виховання особистості має латентний характер і органічно накладається на процес самовиховання. У протилежному випадку адміністративне нав'язування дозвіллевих заходів, заорганізованість, перебільшена регламентація, призводять до відчуження людини від інституційованих дозвіллевих об'єднань. Саме в цьому, на нашу думку, прихована одна з найголовніших причин, безумовно, відчутного зниження престижу українського дозвіллевого закладу в очах широкої громадськості, особливо молоді.

Визначення основних функцій дозвілля дозволяє правильно окреслити головні напрями дозвіллевої діяльності, конкретизувати його завдання, піднести його соціальну значимість. Сукупність функцій відбиває основний зміст дозвілля, сутність видів дозвіллевої діяльності.

Необхідно зазначити, що рівень розробки даного питання не дозволяє наполягати на запропонованому переліку функцій дозвілля як такому, що не вимагає змін та доповнень. Функціональна спрямованість дозвілля залежить від потреб суспільства, загальних та специфічних ознак дозвілля, потреб окремої особистості, які стимулюють активність індивіда у соціальному житті. Функції дозвілля визначають його рівні:

– пасивний відпочинок як найпростіший рівень дозвілля, що не має перспективних цілей, дозволяє звільнитися від виробничої перевтоми, побути у спокої, психологічно розслабитися; пасивне дозвілля є складовою життя людини;

– розважальне дозвілля включає прогулянки, спортивні та видовищні шоу, відвідування театрів, ігри, рекреаційні заходи і сприяє емоційній та фізичній розрядці; розважальне дозвілля вимагає від людини певної підготовки, вольових зусиль, застосування фізичних та психічних сил;

– пізнавальне дозвілля передбачає активну участь людини у дозвіллевій діяльності, спілкування в хобі-групах, з однодумцями, формує світогляд людини, розвиває її духовний світ, соціальні зв'язки та творчі уподобання;

– творче дозвілля характеризується духовною насиченістю, соціальною активністю, сприяє культурному збагаченню, створенню нових духовних цінностей.

Результативність та ефективність дозвіллевої роботи визначається рівнем розвитку та функціонування дозвіллевих інститутів, обґрунтованістю вибору змісту й технологій роботи з населенням, врахуванням потреб, інтересів, мотивів дозвіллевої поведінки людини. Найповніше відображають характер та сутність соціального зв'язку на дозвіллі закономірності дозвіллевої діяльності.

Дозвілля здатне об'єднати і відпочинок і працю. Велика частина дозвілля в сучасному суспільстві запропонована різними видами відпочинку, хоча поняття "дозвілля" включає в себе і такі види діяльності, як продовження освіти, громадська робота на добровільних засадах.

У процесі дозвілля молодь набагато простіше формує поважне ставлення до себе, навіть особисті недоліки можна подолати за допомогою дозвільної активності. Дозвілля впливає на формування характеру дитини, в частині таких якостей як ініціативність, впевненість у собі, стриманість, мужність, витривалість, наполегливість, щирість, чесність.

Дозвілля при відомих обставинах може стати важливим чинником фізичного розвитку підлітків. Улюблені заняття в години дозвілля підтримують емоційне здоров'я. Дозвілля сприяє виходу з стресів і дрібних турбот, і, нарешті, дозвілля визнається значним знаряддям у попередженні розумової відсталості та реабілітації розумово хворих дітей. Особлива цінність дозвілля полягає в тому, що воно може допомогти дитині, підліткови, юнакові реалізувати те краще, що в ньому є.

Одне з важливих завдань молодіжного дозвілля – допомогти у виборі професії. Від першого періоду дитинства до юнацького віку все актуальнішим стає питання про обрання професії. Від тривіального: "Ким бути?" в дитинстві, до болісного пошуку свого місця в житті в юнацькі роки, питання вибору професії хвилює всі вікові групи підростаючого покоління. Більшість дітей знаходять відповідь на це важливе питання у сфері дозвілля. Під час дозвілля діти читають книги, дивляться кінофільми, спектаклі й телепередачі, де відкривають для себе світ професій. А, обравши для себе професійний шлях, переважно на дозвіллі, набувають знання і розвивають здібності, навички специфічні для того чи іншого виду діяльності. І, нарешті, дозвільні установи цілеспрямовано здійснюють профорієнтаційну діяльність, тобто, молодіжне дозвілля передбачає здійснення профорієнтаційної функції.

Таким чином, можна стверджувати, що дозвілля – необхідна частина життя будь-якої людини, а особливо дитини, який знаходиться в активному процесі розвитку.

Висновок до першого розділу

Зробивши теоретико-методологічний огляд літератури з проблеми профорієнтаційної в світі, можна зробити висновок, що проблеми розвитку профорієнтаційної роботи в Україні в дослідженнях радянської доби мали фрагментарний характер. Профорієнтаційна робота в Україні розглядалася або в контексті профорієнтації в педагогічних закладах.

Сучасні теоретики педагогічної думки України майже не приділяють уваги такій складовій навчально-виховного процесу як професійна орієнтація, майже не торкаються розвитку профорієнтаційної роботи в Україні, коли вся увага держави була спрямована на цю роботу і був накопичений великий досвід, використання позитивних моментів якого було б доцільним у проведенні профорієнтації в Україні на сучасному етапі.

Важливим чинником фізичного, психологічного та соціального розвитку дітей може стати - дозвілля. Дозвілля - це зона активного спілкування, яка задовольнить потреби дітей та підлітків у контактах. Дозвілля здатне об'єднати відпочинок та працю. Велика частина дозвілля в сучасному суспільстві зайнята різними видами відпочинку, хоча поняття "дозвілля" включає в себе і такі види діяльності, як продовження освіти, громадська робота на добровільних засадах. Особлива цінність дозвілля полягає в тому, що воно може допомогти дитині, підліткові, юнакові реалізувати те краще, що в ньому. Сучасні дозвільні установи цілеспрямовано здійснюють профорієнтаційну діяльність, тобто, молодіжне дозвілля передбачає здійснення профорієнтаційної функції.

Використання позитивних моментів історичного досвіду може допомогти чітко спланувати підходи до проведення профорієнтаційної роботи з дітьми та підлітками у молодій незалежній державі.

РОЗДІЛ 2

ІГРОВІ МЕТОДИКИ В ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИХ ЗАХОДАХ

2.1. Профорієнтаційні ігрові методики як вид дозвілєвої діяльності

Проведення профконсультаційної роботи дає можливість свідомо й ефективно оптимізувати процес розподілу трудових ресурсів за формами зайнятості, підготовки та перепідготовки кадрів. Розумінням профконсультації як системи довідкових порад щодо умов правильного вибору професії. До такого визначення їх функцій приводять щонайменше дві обставини:

1) розуміння професійної орієнтації як соціально замовної системи управління особистістю з огляду на регіональні потреби суспільствав робітничих кадрах (у до ринковий період);

2) занадто деталізоване дроблення структури професійної орієнтації, зякою професійна консультація позбавляється своїх основних функцій.

Домінував підхід, що позбавляв професійну консультацію функції психодіагностики. Остання, якщо й передбачалася, то визначалася як окрема структурна одиниця профорієнтації.

Професійну консультацію можна визначити як систему психологічного вивчення особистості дитини (підлітка) з метою надання йому обґрунтованих порад щодо оптимальних для нього напрямків і засобів професійного самовизначення.

За таким визначенням, у центрі професійної консультації перебуває особистість у всій складності її психологічної структури, з індивідуальними особливостями прояву її психічних функцій, з її потребами, домаганнями, інтересами, зі сформованою (за допомогою профінформаційної роботи) профорієнтаційною позицією. В основі такої позиції – спрямованість особистості на самостійне вирішення проблеми власного професійного самовизначення. Профорієнтаційна позиція

характеризується усвідомленням наявності значущої для неї проблеми професійного самовизначення, розумінням можливих шляхів і засобів її вирішення, бажанням вирішити дану проблему і активністю у її вирішенні.

У процесі профконсультації дитина чи підліток отримує допомогу, яка дає йому змогу уточнити свою профорієнтаційну позицію, спрямувати її на реальні для нього перспективи і засоби професійного самовизначення. Здійснюється відкрите для особистості проектування її психологічної структури на різні сфери професійної діяльності з огляду на динамічні умови, як суб'єктивні (наявні і можливі здатності особистості – її психологічну структуру, рівень і якість освіти, фізичний стан), так і об'єктивні (соціально-економічні реалії задоволення домагань особистості).

Профконсультація ґрунтується на активній пізнавальній діяльності дитини, на його пізнавальних потребах, потребах у самопізнанні і на актуалізованих потребах вирішення життєво важливих питань власного професійного самовизначення. Профконсультаційна робота спрямовується, таким чином, на допомогу дитині у самопізнанні, розкритті психологічної структури різних професій (груп професій, зон професійної діяльності) і через це – на допомогу йому у самостійному зіставленні своїх можливостей із вимогами професійної діяльності.

У процесі профконсультації дитина наче відкриває себе, збагачуючи свій самоаналіз, і в цьому полягає велика сила професійної консультації для особистості. Вона визначає для себе зміст і рівень розвитку своїх здібностей, дізнається про вимоги, що висуває певна професія до психологічної сфери особистості, і, нарешті, проектує себе в цю професію – виявляє, чи його здібності відповідають вимогам професії. А також збагачує своє само оцінювання рисами своєї значущості й поважності як особистості, самостверджується як особистість і часто змінює в

позитивний бік своє ставлення до навчання і до свого безпосереднього соціального оточення.

Профконсультаційна робота є одним із важливих напрямків роботи практичного психолога. У проведенні професійної консультації виділяють два етапи:

1) первинна, яка представляє собою форму індивідуальної консультації, що проводиться з групою (5-7 чоловік), під час якої відбувається навчання правилам вибору професії, надається інформація про розмаїття професій, про інтереси та схильності учнів. Результатом такої консультації є формування промплану оптанта, підвищення ступеню усвідомленості і відповідальності щодо вибору професії;

2) глибинна ґрунтується на глибокому всебічному вивченні особистості школяра: його схильностей, інтересів, стану здоров'я та фізичного розвитку, рівня, структури уваги, типу мислення, координації рухів, особливостей характеру.

Враховуються також думки вчителів та батьків, успішність у навчанні і особливості референтної групи. Узагальнення цих даних дає можливість впливати на дітей чи підлітків не тільки з метою профорієнтації, але й розвитку особистості в цілому.

У будь-якій професійній консультації психолог ставить питання, систематизує, аналізує відповіді, що характеризують особистість, надає поради, несе відповідальність за їх наслідки. Велике значення відіграє аналіз та інтерпретація отриманих даних. Результати досліджень, проведених психологом, повинні допомагати школярам усвідомлено, об'єктивно оцінити себе і знайти найбільш ефективні форми самовдосконалення.

Важливими питаннями системи професійної консультації є розробка і використання методик профконсультаційної психодіагностики. До таких методик мають бути пред'явлені певні вимоги методологічного характеру.

По-перше, психодіагностичні методики професійної консультації, що спрямовані на виявлення й оцінку індивідуальних особливостей прояву психічних функцій, повинні бути позбавлені впливу знань, інтелектуальних і моторних умінь і навичок досліджуваного на результативність тестування.

По-друге, психодіагностична методика повинна бути спрямованою на виявлення й оцінювання саме тієї функції, яка підлягає виявленню, з максимально можливим виключенням інших, супутніх функцій.

По-третє, будь-яка профконсультаційна психодіагностична методика за складністю своєї робочої частини має бути доступною для кожного учня, що досліджується за її допомогою.

По-четверте, широкий статистичний матеріал показників тестування за такими методиками має відповідати закономірності нормального розподілу величин.

По-п'яте, методика має забезпечувати надійне виявлення й оцінку досліджуваної психічної функції; про це свідчить висока позитивна кореляція основного (першого) і контрольного (другого) тестування особистості учня [8].

Варто розглянути методологію проорієнтації дещо детальніше.

Методологія професійної орієнтації – це вчення про основні положення, структуру і методи дослідження наукових проблем профорієнтаційного самовизначення й удосконалюванні практичних методів впливу на молодь з метою оптимізації інтересів особистості і суспільства в питаннях вибору професії.

До методологічних питань профорієнтації відносяться і питання визначення і розвитку системи профорієнтації. Перш ніж сформулювати загальне визначення системи профорієнтації, розглянемо ряд вихідних положень:

1. Профорієнтація являє собою системну діяльність, що включає цільові настанови, завдання, принципи, форми, методи, критерії

ефективності, рівні, напрямки, аспекти й інші системо -і структуроутворюючі елементи.

2. Система профорієнтації школярів є підсистемою загальної системи трудової і професійної підготовки.

3. Система професійної орієнтації - це частина загальної системи соціальної орієнтації особистості в сформованій структурі продуктивних сил і виробничих відносин.

4. Профорієнтація відноситься до соціальних систем, що функціонують у суспільстві, вона торкається різних проблем, і в тому числі пов'язаних з розвитком людського фактору суспільного виробництва; уже по одній тільки цій причині профорієнтацію можна вважати суспільною проблемою. Вона може бути названа так і з іншої причини. Для вирішення проблем профорієнтації недостатньо зусиль одного міністерства (Міністерства освіти) чи однієї науки (наприклад, педагогіки). Для того щоб система профорієнтації стала ефективною необхідна скоординована діяльність ряду (якщо не більшості) міністерств і відомств, а також вчених різних спеціальностей.

5. На ефективність профорієнтації впливає безліч різних об'єктивних і суб'єктивних факторів. Ця система важко піддається організації і управлінню.

Ці й інші причини дозволяють назвати систему профорієнтації складною. Зі сформульованих вище п'яти вихідних положень впливає визначення системи профорієнтації школярів.

Система профорієнтації школярів – це організована, керована діяльність різних державних і громадських організацій, підприємств установ і школи, а також родини, спрямована на удосконалення процесу професійного і соціального самовизначення школярів в інтересах особистості і суспільства. На кожному етапі суспільного розвитку система профорієнтації вирішує визначені завдання. Наприклад, у 30-ті роки ставилися завдання переважної орієнтації молоді на робочі, інженерні і військові професії; із середини 50-х на робочі професії; у 80-х роках на

професії сільськогосподарського виробництва, педагогічні, військові, інженерні, професії основних і допоміжних виробництв і на професії обслуговуючого праці.

Загальна мета системи профорієнтаційної роботи підготовка учнів до обґрунтованого вибору професії, що задовольняє як особисті інтереси, так і суспільні потреби. У систему профорієнтації входять наступні основні компоненти: цілі і завдання, основні напрямки, а також форми і методи профорієнтаційної роботи з учнями.

При незмінній загальній меті конкретні цілі і завдання роботи кожної школи залежать від потреб кадрів у тих чи інших професіях, степені гостроти цих потреб, від можливостей і умов у даному регіоні чи місті. Успішна реалізація поставлених цілей і завдань у значній мірі залежить і від якості роботи по кожному з цих напрямків.

У роботі з різних напрямків визначилося коло форм і методів профорієнтаційної роботи це розповіді про професії, бесіди, екскурсії на підприємства, відвідання професійно-технічних навчальних закладіві т.д.

Трохи складніше стоїть справа з методами наукового дослідження питань профорієнтації. Виділення профорієнтації як самостійної науки припускає серед інших важливих ознак наявність власних методів. Але в наукових дослідженнях із профорієнтаційних проблем використовуються методи психології, педагогіки, економіки, соціології, медицини. Тому не можна поки затверджувати, що профорієнтація являє собою самостійну науку.

Метод у профорієнтації є способом управління процесом формування професійного самовизначення особи школяра через надання певної форми і структури предмету профорієнтаційного впливу відповідно до поставлених цілей. Не зважаючи на те, що сучасна теорія і практика професійної орієнтації мають в своєму розпорядженні обширний арсенал форм і методів профорієнтаційного впливу на особу школяра, проблема методів залишається надзвичайно актуальною. До тепер немає єдиної їх класифікації. Багато в

чому це зумовлено тим, що більшість форм і методів, використовуваних у практиці профорієнтаційної роботи з учнями загальноосвітніх шкіл, носять міждисциплінарний характер. Залежно від прийнятого за основу критерію їх групують по-різному. В даний час, однією із загальновизнаних є класифікаційна ознака, пов'язана з джерелом отримання знань, що ефективно впливають на процес розвитку професійної самосвідомості[4].

Згідно даної класифікаційної ознаки методи профорієнтації можна поділити на такі основні групи:

- вербальні (словесні),
- наочні,
- практичні.

Словесні методи профорієнтації характеризуються тим, що в них усне або писемне слово є провідним джерелом інформації про світ професій, про особливості і правила вибору професії, про вимоги, що пред'являються професією до людини, про індивідуально-особистісні особливості людей і т.д. Вербальні методи спрямовані на організацію усного і письмового мовлення. Розрізняють ряд різновидів цього методу, використовуваного в профорієнтаційній роботі: розповідь, бесіда, лекція, консультація, читання спеціальної і популярної літератури про професії, періодичних видань, знайомство з професіографічними та довідково-інформаційними матеріалами.

Наочні методи характеризуються тим, що основним джерелом інформації є ілюстрації, демонстрація слайдів діа-, кіно- і відеофільмів про професії та особливості професійної діяльності людей, використання комп'ютерної техніки для довідково-інформаційного та методичного забезпечення профорієнтаційної діяльності, а також спостереження і екскурсії.

Практичні методи відрізняються тим, що основними джерелами інформації є виконувані самостійно, або під керівництвом педагога види діяльності, що формують відповідні навички та уміння. На думку С.Фукуями,

«в процесі професійних проб учень отримує досвід тієї роботи, яку він вибрав, і намагається визначити, чи відповідає характер даної праці його здібностям і умінням» [13, с. 22].

Сукупність усіх профорієнтаційних методів може бути класифікована за ефективністю їх впливу на процес розвитку професійної самосвідомості школярів.

Ієрархія методів профорієнтації, систематизована за принципом їх ефективності, утворює чотири групи:

- 1) базова, або основна;
- 2) допоміжна (додаткова);
- 3) пропедевтична (попередня);
- 4) термінальна [7].

У виділених групах містяться виділені за критерієм отримання інформації словесні, наочні і практичні методи, а також методи психолого-педагогічного розвитку й оцінки професійної самосвідомості. Базову (основну) групу складають методи, що становлять арсенал найбільш значущих і ефективних способів психолого-педагогічного впливу на учня з метою розвитку його професійної самосвідомості: професійна проба (профперевірка, профвипробування), професійна підготовка в системі професійної освіти, реалізація профнамів, оцінка здатності свідомо вибирати професію, оцінка здібності до аналізу професії, довідково-інформаційні групові консультації, формуюча індивідуальна (групова) профконсультація, масові профорієнтаційні заходи (дні відкритих дверей), вивчення ступеня професійної придатності (відповідність індивідуальних особливостей індивіда вимогам професії), діагностична професійна консультація профорієнтації, професіографія, розвивальна професійна консультація, індивідуальна робота з учнями з питань вибору професії, система підвищення кваліфікації фахівців, розробка і впровадження в освітній і виховний процес педагогічних технологій з розвитку професійної

самосвідомості школярів, вивчення і формування соціально і особистісно значущих мотивів вибору професії.

Допоміжна (додаткова) група включає 4 профорієнтаційних методи, які спрямовані на те, щоб забезпечити ефективне функціонування методів, віднесених до першої групи. До них відносяться: уроки ручної й обслуговуючої праці, гуртки технічної та художньої творчості, розвиток і тренування професійно важливих якостей, необхідних для оволодіння вибраною професією, збір і узагальнення матеріалу про потребу регіону в кадрах.

До пропедевтичної (підготовчої) групи відносяться 12 методів профорієнтаційної роботи зі школярами, які в систематизованій елементарній формі втілюють застосування основних і допоміжних методів, віднесених до першої і другої груп. Дана група включає такі методи профорієнтаційної роботи: довідково- інформаційна література і матеріали, професіографічні екскурсії на підприємства та в організації, практика на виробництві, професіографічні зустрічі і виховні години з профорієнтаційної тематики, формування пізнавальних інтересів з метою підготовки до свідомого професійного вибору, організація суспільно корисної продуктивної праці, індивідуальна робота з коректування програми самопідготовки до обраної професії, формування професійного плану, вивчення і моніторинг професійних намірів, профорієнтаційна робота з батьками і педагогами, формування соціально-професійної спрямованості до трудової діяльності оцінка результатів професійного вибору.

Термінальна група складається з двох методів: допрофесійна підготовка в системі міжшкільних навчально-виробничих комбінатів і контроль за працевлаштуванням, які відображають два рівні соціально-професійної адаптації. Перший рівень (допрофесійна підготовка в системі навчально-виробничих комбінатів) пов'язаний з вибором сфери майбутньої професійної діяльності, а другий (контроль за працевлаштуванням) – з реалізацією професійних намірів на практиці. Особливості та специфіка

теоретичних основ професійної орієнтації, її понятійного апарату і завдань накладає особливий відбиток на використання та конкретні форми даних методів в умовах профорієнтаційної роботи зі школярами. Причому слід зазначити, що деякі їх різновиди виникли і були введені в практику саме як методи профорієнтації. До них слід віднести різні форми індивідуальних і групових професійних консультацій, професійні проби, психолого-педагогічні технології розвитку професійної самосвідомості школярів, вивчення ступеня професійної придатності, професіографія тощо.

Виділені таким чином форми і методи охоплюють все коло профорієнтаційних заходів, що враховують індивідуально-психологічні та вікові особливості учнів загальноосвітніх шкіл і направлені на розвиток їх професійного самовизначення. Планування і організація профорієнтаційної роботи профорієнтації зі школярами має здійснюватися з урахуванням різноманіття наявного арсеналу профорієнтаційних форм і методів [4].

Останніми роками спостерігається відродження інтересу до питань професійного вибору і планування кар'єри. Самовизначення являє собою процес, в якому бере участь сама молода людина, а також фахівці (психологи, соціальні педагоги, профконсультанти), які допомагають їй зробити свій вибір більш усвідомлено та самостійно. Таким чином, допомога полягає в активізації підлітка, що самовизначається, тобто у формуванні у нього готовності бути повноцінним суб'єктом професійного самовизначення. Активізація припускає також підвищення готовності соціальних педагогів, психологів, профконсультантів працювати з підлітком, який самовизначається, у творчому режимі. Для активізації самовизначення потрібні спеціальні інноваційні методи – методи активізації професійного і особистісного самовизначення [7].

Головна вимога до методів активізації професійного і особистісного самовизначення – їх зрозумілість і доступність для практичного використання. Вони повинні включатися в різноманітні програми профорієнтаційної роботи з підлітками і в різні види професійного

консультування. Оскільки ці методи припускають створення умов для формування творчої позиції фахівців, що допомагають підліткам, які самовизначаються, вони не повинні обмежувати роботу педагогів і психологів жорсткими інструкціями. Навпаки, активізуючі методи припускають значну імпровізацію при їх використанні. Активізуючі методики мають різні рівні складності, оскільки підлітки і фахівці відрізняються різним ступенем готовності до імпровізації. Тому деякі методики (наприклад, карткові профконсультаційні ігри) дозволяють змінювати рівень складності по ходу проведення гри.

Важливою особливістю активізуючих методик є також те, що на їх проведення відводиться певний час. Наприклад, більшість профорієнтаційних ігор із класом і активізуючих опитувальників розраховані на 40-45 хвилин (на урок), карткові і настільні ігри – приблизно на 1,5-2 години роботи в режимі індивідуальної і групової консультації. Деякі групові карткові ігри можуть займати навіть по 2,5-3 години [9; 11].

Характеристика груп методів активізації професійного і особистісного самовизначення:

1. Профорієнтаційні ігри з класом. Профорієнтаційні ігри з класом призначені для роботи з учнями VII-XI класів. За своїм змістом і активізуючими можливостями вони поступаються діловим іграм і психотерапевтичним процедурам, але вони, на відміну від названих процедур, розраховані на реальні умови роботи в школі (обмеженість часом уроку, необхідність роботи з цілим класом і т. п.). При проведенні профорієнтаційних або психологічних курсів подібні ігри можуть бути використані як доповнення до діагностичних процедур, дискусій, індивідуальних консультацій і лекційних форм роботи. Досвід показав, що якщо вони займають приблизно 25-30% від загальної кількості часу, то сприймаються учнями не як розвага, а як природна форма роботи [7].

2. Ігрові профорієнтаційні вправи. Ігрові профорієнтаційні вправи та мікроситуації зазвичай використовуються в роботі з підгрупою (8-15 чоловік)

або з малою групою (6-8 чоловік). Багато ігор засновано на досить ефективній процедурній моделі, коли учасники сідають у коло, як при роботі в психотерапевтичних групах. Тому для проведення подібних занять соціальний педагог має володіти хоча б мінімальним рівнем психотерапевтичної культури (не нав'язувати свою думку, всіляко демонструвати свої підтримку і емпатію учасникам, організовувати їх реальну взаємодію, створювати умови для самовираження всіх учасників групи і т. п.) [7].

3. *Активізуючі профорієнтаційні опитувальники.* Активізуючі опитувальники – це своєрідна гра в тести. Важливою умовою їх проведення є розуміння підлітками і соціальним педагогом, що це не справжня профдіагностика, а саме гра. До активізуючих профконсультаційних опитувальників відноситься система «За і проти». Вона складається із трьох частин: 1) «За і проти-1» призначена для орієнтовного визначення привабливих груп професій (ким хотів би стати підліток); 2) «За і проти-2» служить для орієнтовного визначення бажання підлітка використовувати і розвивати ті або інші свої якості (яким би він хотів бути); 3) «За і проти-3» служить для визначення професійних цінностей даного підлітка (навіщо, заради чого він хоче займатися даною справою). Якщо не вдається використовувати всі три частини опитувальника, кожна частина цілком може виступати як самостійна методика [7].

На основі процедурних ідей методики «За і проти» розроблений активізуючий опитувальник «Перехрестя», за допомогою якого виявляються професійні переваги підлітка і найбільш підходящі для нього засоби праці, після чого на перетині виділених сфер і засобів визначаються конкретні професії. Дана методика дозволяє також виявити в жартівливій формі передбачувані рівні подальшої професійної освіти та різні професійні позиції клієнта (від «ледаря» і «хулігана» до «генія»), після чого вдається вийти на обговорення реалістичності вибраних професій і навіть розглянути інші, реальніші варіанти самовизначення. Активізуючий опитувальник «Будь

готовий!» заснований на самооцінці та служить для орієнтовного визначення готовності клієнта до певних професій. Він дозволяє співвіднести свої можливості з 70 професіями, але в роботі з цілим класом реально вдається розглянути в середньому 5-7 професій для кожного учня [7].

4. *Бланкові ігри з класом.* Бланкові ігри з класом організовуються так, щоб соціальний педагог мав можливість грати з кожним окремо і з усіма одночасно. При цьому у гравців є свої ігрові бланки, в яких вони відображають свої ходи і результати. Оскільки в цих іграх моделюються досить складні об'єкти, а сама процедура проводиться в нестандартизованих умовах, то результати також не повинні розглядатися як традиційна професійна діагностика. У більшості ігор даного типу моделюються деякі особливості підприємницької діяльності з урахуванням специфіки соціально-економічної ситуації, що склалася в країні. Оскільки професії, пов'язані з бізнесом, особливо хвилюють сучасних підлітків, то профконсультант не повинен їх оминати увагою. До методик даної групи можна віднести ігри «Бізнес-ризик-обмін», «Я – компаньйон» і «Купівля-продаж».

5. *Схеми аналізу і самоаналізу ситуацій самовизначення.* До особливої групи активізуючих методів відносяться схеми аналізу і самоаналізу ситуацій самовизначення. Сенс їх використання полягає в можливості максимально узагальнено розглянути найбільш складні питання, пов'язані з ухваленням рішення і плануванням перспектив розвитку особи, яка самовизначається. У порівнянні з багатьма іншими формами роботи, схеми дозволяють складне представити в простій і зрозумілій (наочній) формі.

Загальна логіка практичного застосування схем передбачає наступну послідовність дій:

- 1) створення мотиваційної основи розгляду даного питання;
- 2) коротке ознайомлення зі схемою;
- 3) розгляд за допомогою схеми декількох типових завдань- ситуацій (заготовлених наперед);

4) використання кожним підлітком схеми для самооцінки власної ситуації.

До схем загальної оцінки ситуацій самовизначення можна віднести: – «восьмикутник основних чинників вибору професії» (Є. Клімов); – схему розрізнення зовнішніх і внутрішніх виборів; – схему альтернативного вибору і побудовані на її основі методики уточнення обраної спеціальності та конкретних учбових закладів. До методик ціннісно-етичної оцінки ситуацій відносяться: – схема реалізації людини (за В. Франклом); – поле ціннісних орієнтацій; – «етичне перехрестя»; – схема принципового розрізнення заздрості і відчуття справедливості; – схема принципового розрізнення стереотипів Трудівника, Ледаря і Нездари в грі «Три долі»; – схема «розплати і досягнень» та інші [7].

6. *Карткові інформаційно-пошукові системи («професьянси»).* Карткові ігрові консультаційні методики. Всі розроблені профконсультаційні карткові методики можна розбити на дві основні групи: інформаційно-пошукові системи (ІПС) та ігрові карткові технології. У індивідуальних інформаційно-пошукових системах за певними правилами клієнт складає з карток образи своїх профорієнтаційних проблем і підбирає шляхи їх вирішення (методика «Стратегія»), а також образи найпривабливіших професій (методики «Кишеньковий комп'ютер», «Формула», «Хто? Що? Де?»). Оскільки зовні ці методики нагадують розкладання пасьянсів, то їх називають професьянсами (від слів «професія» і «пасьянс»). На відміну від бланкових тестів, головною перевагою карткових технологій є можливість оперативного коректування здійснюваних виборів. В ігрових карткових системах робиться спроба змоделювати основні етапи людського життя (індивідуальна гра «Людина-Доля-Перешкода»), а також основні етапи професіоналізації людини (групова гра «Кар'єра»). Найважливішим активізуючим прийомом даних методик є спеціально організовувана ігрова суперечка консультованого клієнта з відповідями, написаними на картках, а також певні призи і покарання. В ході такої суперечки консультований

підліток (або дорослий) зазвичай сам встановлює (промовляє) зв'язок своїх ігрових можливостей і досягнень гри (наприклад, наскільки за допомогою волі можна уникнути участі в злочинній діяльності, адже зазвичай злочинці – люди вольові і т. п.).

7. *Настільні ігрові профорієнтаційні методики.* Настільні карткові ігрові методики, в порівнянні з картковими системами, дозволяють моделювати проблеми особистісного і професійного самовизначення в простіших формах. Тому дані методики діти та їх батьки можуть використовувати самостійно. Також є можливість для багатократного проведення процедур. У грі «Або-Або» учасники пересувають свої фішки по ігровому полю, здійснюючи виписані на кожній клітинці ходи, пов'язані з вибором (відмовою) від тих або інших складових професійного, життєвого і особистісного розвитку. По зробленому (у вигляді відібраних карток) виборі в кінці гри визначається, який професійний і життєвий стереотип вдалося реалізувати кожному учасникові [7]. У зв'язку з тим що ці ігри вимагають значного матеріального забезпечення, існує ще більш спрощений варіант гри з використанням звичайних гральних карт (двох повних колод). У грі «Психо-бізнес», що з'явилася таким чином, моделюються деякі етичні моменти. Якщо в звичайних карткових іграх цілі учасників можна назвати «комерційними» (набрати більше очок), то в даній грі підбиття підсумків побудоване таким чином, що всі «нехороші» дії відносно решти гравців (вилучення у них очків, «перехоплення» можливого «прибутку» та ін.) караються, тому часто найбільш вигідною ігровою стратегією виявляється шанобливе відношення до інших.

8. *Бланкові профорієнтаційні карткові ігри.* Невелику кількість карток готують самі гравці (по 8-12 карток кожен), а результати ігрової дії відображають у спеціальних бланках. Важливим елементом процедури є не тільки сама гра, але й підготовка до неї, коли кожен школяр, заповнюючи свій набір карток (наприклад, співвідносячи якості людини з різними професіями у грі «Комплімент»), виступає в ролі експерта. Мета даних ігор –

ознайомити учасників з різними аспектами самовизначення. У грі «Комплімент» учні оцінюють один одного, передаючи спеціальні картки з виписаними на них якостями (роблять своєрідні компліменти), а потім за цими ж картками співвідносять себе з тими або іншими професіями (на картках в ході попередньої підготовки вже повинні бути виписані зв'язки якостей з професіями). Гра «Медоворот» призначена для медико-педагогічного профконсультування. Картки у грі весь час йдуть по кругу (звідси її 108 назва), а учні відбирають картки з найпривабливішими для себе професіями. У ігрових бланках кожен гравець відзначає відповідні зміни в загальному стані свого здоров'я, тобто ніби прогнозує, наскільки відібрані професії його поліпшать або погіршать і в яких саме системах організму (у грі представлені вісім таких систем) відбудуться ці зміни.

9. Ігри-дискусії. Ці методики використовуються при роботі з класом. До даної групи методик відноситься гра-дискусія «Заробітна плата працівника». Як показує практика, не тільки багато підлітків, але і дорослі не розуміють того, чому представники одних професій отримують велику зарплату, а представники інших професій – невисоку, виконуючи при цьому не менш складну і відповідальну роботу. Дана гра не покликана якимось змінити ситуацію, її мета – активізувати роздуми з приводу найважливішого чинника професійного вибору – обґрунтованості зарплати. Адже у професійній діяльності непорозуміння і образи, пов'язані із заробітною платою, можуть стати причиною зміни професії і невдалої кар'єри. Проблема в тому, щоб зробити ці роздуми більш обґрунтованими.

Також варто розглянути кілька прикладів ігор, таких як:

- а. зоряний час;
- б. най-най...;
- в. подарунок;
- г. професія спеціальність.

Мета гри «зоряний час» допомогти учасникам краще усвідомити головні особистісні сенси тієї чи іншої професії і співставити їх зі своїми

увявленнями про щастя. В загальному плані учасники гри намагаються виділити і обговорити різні «радощі» життя і праці, найбільш характерні для представників тих чи інших професійних і соціальних груп суспільства.

Можливі різні варіанти проведення вправи. По-перше, можна розглядати «зоряні часи» для типових професійних стереотипів (для типового вченого, типового продавця, типового таксиста...), а можна розглядати стереотипи більш широкого плану (типового «нового українця», типової «шикарної жінки», типового «супермена», типової «простої людини» і т. д.). Подруге, варіанти проведення вправи можуть бути різними за формою і процедурою.

Мета гри «най-най...» підвищити рівень орієнтації учнів у світі професій і кращому усвідомленню особливостей професій, пов'язаних із престижем. Під час гри ведучий пропонує наступне: «Зараз вам буде запропоновано деякі незвичні характеристики професій, а валі необхідно буде по черзі назвати ті професії, які, на вашу думку, найбільше підходять даній характеристиці. Наприклад, характеристика: найгрошовитіша професія. Які професії є найбільш грошовитими?» Важливим елементом даної ігрової вправи є обговорення.

Ведучий повинен бути уважним до думок різних учасників, оскільки оцінки можуть (і повинні) бути суб'єктивними. Разом з тим, виділення деяких «най-най» професій повинно ґрунтуватись на об'єктивних знаннях про них. Наприклад, якщо називається найгрошовитішою професія депутата, то молено уточнити в школяра, чи знає він, скільки заробляють депутати (в порівнянні з іншими високооплачуваними професіями). Ведучий повинен заздалегідь підготувати найбільш незвичайні характеристики, наприклад: «найзеленіша професія», «найсолодша професія», «найволохатіша професія», «найсмійніша професія», «найнепрстойніша професія», «найдитячіша професія», «найсмійливіша професія», «найгірша професія», «найнервовіша професія», «найчесніша професія», «найхо-лодніша професія», «найсмачніша професія».

Мета гри «подарунок» допомогти учасникам краще усвідомити деякі специфічні-моменти професійної діяльності. Під час гри ведучий пропонує наступне: «Уявіть собі, що у вас є спільний друг (далі ми уточнимо, який це друг), який запросив вас усіх на свій День народження. Протягом 30 секунд кожен повинен придумати, який він зробить подарунок своєму другу. При цьому важливо виконати три умови:

1 - подарунок повинен мати натяк на його професію (далі ми уточнимо, що це за професія);

2 - подарунок повинен бути «з родзинкою», тобто бути веселим, незвичайним (передбачається, що друг - це людина з гумором, який може навіть образитися, якщо йому подарують щось звичайне, так би мовити, «відкупляться» від нього);

3 - подарунок повинен бути доступним вам за ціною».

Разом з групою ведучий визначає, що це за уявний друг. Визначається, чоловік це чи жінка, приблизний вік і, обов'язково, яка у нього професія. Дається час (приблизно 30 секунд), щоби кожен придумав другу подарунок. Далі по черзі учасники називають свої подарунки. При цьому ведучий (або інші учасники) іноді можуть задавати уточнювальні запитання. Наприклад, яке відношення даний подарунок має до професії друга (одна з умов гри), скільки подарунок буде коштувати і т. д. Обґрунтовуючи свої варіанти подарунків, учасник повинен співставити їх з особливостями професії, що розглядається, і, таким чином, фактично розкрити найбільш цікаві елементи даної професійної діяльності. Можна запропонувати інший варіант проведення вправи, коли учасники діляться на невеликі команди (по 2-5 учнів) і вже там обговорюють, що подарувати другу.

Мета гри «професія - спеціальність» підвищення в учнів рівня усвідомлення поняття спеціалізації в рамках тієї чи іншої професії, розширення інформованості про багатогранність професійної праці. Учасникам пояснюють, як співвідносяться поняття «професія» та «спеціальність», наприклад, професія - вчитель, спеціальність - вчитель

фізкультури і т. д.«Зараз будуть називатись професії, а вам необхідно буде по черзі називати відповідні спеціальності».

Можна ускладнити ігрову процедуру, запропонувавши учасникам називати спеціальності не по черзі, а за принципом «пінг-понгу» (учень, який щойно назвав спеціальність, сам визначає, хто повинен назвати наступну спеціальність і т. д.). За аналогічним принципом можна побудувати інші ігрові вправи: «Професія - навчальний заклад» (називається професія, а учасники повинні назвати, де реально можна її набути), «Професія - медичне протипоказання» (для даної професії), «Професія - необхідні якості» (проблема професійно важливих якостей) і т. д.

Можна поділити групу (клас) на команди і влаштувати змагання між ними: хто більше назве спеціальностей (навчальних закладів, медичних протипоказань, професійно важливих якостей...), які відповідають названим професіям.

10. Методи ухвалення профконсультаційного рішення. Для оптимізації взаємин профконсультанта і клієнта, а також для більшої наочності (і зрозумілості для клієнта здійснюваних сумісних дій) використовується методика під назвою «Схема альтернативного вибору». Профконсультант і клієнт сидять поряд за столом і на загальному бланку фіксують найбільш важливі для даного клієнта чинники вибору. Після цього всі чинники співвідносяться (за критерієм більшої або меншої відповідності, вираженої в умовних балах) з наявними альтернативними варіантами вибору. При остаточному виборі враховується, який з альтернативних варіантів набирає найбільшу кількість балів. І хоча іноді вибір робиться не тільки з урахуванням набраних балів, така процедура, на думку самих клієнтів, допомагає їм краще зрозуміти, чого вони хочуть насправді. Головне при використанні цієї схеми – постійно запитувати думки консультованих про переважаючий вибір, про ступінь відповідності або невідповідності виділених чинників наявним альтернативам, а також про їх остаточні рішення.

Особливу увагу варто звернути на роботу з дітьми-інвалідами.

Професійна орієнтація дітей-інвалідів – це комплекс психолого-педагогічних та методичних заходів, які спрямовані на ознайомлення дитини з її здібностями й можливостями для того, щоб запропонувати їй вибрати одну з найбільш підходящих для неї професій з врахуванням потреб виробництва.

Проведення професійної орієнтації для дітей з обмеженими можливостями передбачає низку заходів:

- з'ясування рівня загальної та професійної освіти дитини;
- виявлення кола потенційно доступних дитині професій;
- діагностика індивідуальних професійних можливостей:
  - ~ ступінь розвитку пізнавальних функцій;
  - ~ актуальний запас знань, уяв;
  - ~ ступінь розвитку конструктивно – практичної діяльності, навичок, умінь;
- психологічна діагностика здібностей;
- виявлення професійних інтересів, переваг, планів як самої дитини – інваліда, так і дорослих членів сім'ї по відношенню до неї;
- розширення загальної уяви про світ професій та докладна інформація про об'єктивно доступні дитині професії;
- у разі необхідності корекції професійних намірів дитини та дорослих членів її сім'ї по відношенню до неї, допомога у виборі відповідної професії;
- організація професійного навчання за обраною професією.

Основними методами професійної орієнтації для дітей-інвалідів є:

- інформування (індивідуальне, групове, масове, безпосереднє (лекція, бесіда), опосередковане (засоби масової інформації));
- професійне консультування;
- професійний відбір;
- анкетування;

- тестування;
- різні педагогічні методи.

Професійна інформація передбачає повне та всебічне знайомство дітей зі світом професій, з правилами вибору професії, з соціально–економічними, психологічними і медико–фізіологічними аспектами вибору професії. Це можуть бути бесіди, лекції, перегляд телепрограм профорієнтаційного спрямування, проведення кінолекторіїв про професії, зустрічі з керівниками підприємств, директорами центрів професійної реабілітації інвалідів.

Оцінюючи реальність професійного потенціалу, важливо звернути увагу на два аспекти: по-перше, на поширеність обраної професії й імовірність вступу до навчального закладу, який надає професійну освіту. І друге - потрібно мати кілька альтернативних варіантів. Дітям-інвалідам та їх батькам необхідно пояснювати, що життя динамічне і мінливе.

Форми професійної консультації:

- професійна інформація – повідомлення про попит професій на ринку праці та можливостях професійного навчання; умовах прийому у професійні навчальні заклади; особливостях окремих професій (зміст та умови праці, вимоги, які висуваються до робітника, сфери застосування професії, можливості подальшого підвищення кваліфікації і т.п.);
- бесіда - практичні поради вчителів, батьків, які добре знають дитину – інваліда, особливо коли їй складно зробити самостійний вибір або вона робить його у протиріччя з особистими якостями, станом здоров'я та економічної ситуації;
- визначення професійної придатності на основі психологічного вивчення особистості. Ця форма професійної консультації найбільш відповідальна і повинна проводитися тільки спеціалістами.

Професійна консультація – складова частина професійної орієнтації, яка проводиться з урахуванням фізичних та психологічних особливостей дитини – інваліда, її здібностей та схильностей, загальної та професійної підготовки, а також відомостей про попит професій на ринку праці,

можливостей працевлаштування та навчання по тих чи інших професіях та спеціальностях.

Професійна консультація засновується на наступних принципах:

- 1) добровільної участі дитини у консультації;
- 2) її активності у прийнятті рішення;
- 3) конфіденційності діагностичної інформації;
- 4) існування декількох варіантів вибору.

Професійна консультація проводиться у декілька етапів та включає:

- попередню бесіду;
- психологічну діагностику здібностей та схильностей: анкетування дитини, вивчення її інтересів до різних сфер діяльності, наприклад опитувальник «Карта інтересів», вивчення інтересів та нахилів дитини – інваліда на основі класифікації професій; вивчення комунікативних і організаторських нахилів, пізнавальних та соматичних здібностей; вивчення рис характеру дитини – інваліда.
- вироблення плану життєвого шляху та визначення професійного вибору.

Професійний підбір – надання рекомендацій дитині-інваліду про можливі напрямлення її професійної діяльності, найбільш відповідних індивідуальним особливостям, на основі результатів професійної, психофізичної та медичної діагностики.

У професійному відборі визначають чотири складові: медичний; фізіологічний; педагогічний; психологічний.

Основні етапи психологічного професійного відбору:

- отримання та первинна обробка необхідної вихідної інформації;
- формулювання прогнозів на основі здібності до даного виду професійної діяльності та оцінка запропонованого рівня придатності дитини – інваліда;
- верифікація прогнозів.

Система психологічного професійного відбору включає комплекс спеціальних діагностичних методик, технічних засобів та стандартизованих процедур. Також використовуються прийоми узагальнення, інтерпретації отриманої діагностичної інформації та складання прогнозів успішної діяльності.

Професійний відбір – визначення ступеню професійної гідності дитини – інваліда до конкретної професії у відповідності до нормативних вимог. Здійснюється на основі раціональної та всебічно обґрунтованої профорієнтації, що дозволяє дитині – інваліду придбати знання та практичні навички про конкурентоздатні на ринку праці кваліфіковані професії.

Отже, представлені групи методів і конкретні методики за умови використання їх з іншими методами профорієнтації (включаючи і традиційні тести, інформаційно-довідкові і технології) дозволяють поступово сформувати активну позицію дитини по відношенню до свого професійного майбутнього.

2.2. Ігрові форми як засіб профорієнтаційної діяльності в містах професій

За останні роки в нашій країні значно розширилася профорієнтаційна практика, яка виявила слабку ефективність традиційних її форм і методів. У цій ситуації необхідний постійний пошук нових способів роботи, що передбачає в першу чергу зміна позицій самих профорієнтатор, розвиток творчих способів взаємодії з учнями, спрямованих на подолання пасивності школярів у професійному самовизначенні.

Досвід проведення занять з профорієнтації з учнями свідчить про те, що більшість школярів і вчителів виявляють особливий інтерес до профорієнтаційної ігор. Це пояснюється тим, що:

По-перше, гра дозволяє значно активізувати дитину на профорієнтаційних заняттях, підняти їх інтерес до проблем професійного

самовизначення, перетворити з пасивних об'єктів в активних суб'єктів професійного самовизначення.

По-друге, в грі профорієнтаційний матеріал можна подавати в наочної, предметній формі, що сприяє його кращому розумінню і запам'ятовуванню.

Ділова профорієнтаційна гра - це різновид ігор, що активізує профорієнтаційної методики.

Ділова гра, згідно Н.С. Пряжнікова[74], відрізняються від традиційних методик профорієнтації тим, що завдяки їй дитина (підліток) з об'єкта поступово перетворюється на суб'єкт свого професійного самовизначення. І дана методика озброює дитину засобом для самостійних дій. У діловій профорієнтаційної грі відбувається моделювання реальних ситуацій, пов'язаних з майбутнім вибором професій і разом з цим розвиток соціально важливих навичок, необхідних випускникам дитячого будинку для успішної адаптації і подальшого професійного навчання.

Знайомство з різними видами трудової і професійної діяльності ще не забезпечує повноцінного самовизначення особистості. Тому фахівці повинні більше формувати у підлітків вміння самостійно і усвідомлено будувати і коригувати свої професійні плани і життєві перспективи. Сучасна профорієнтаційна гра відповідає цьому завданню. Вона не тільки знайомить дітей зі світом професій, дає можливість пробувати і розвивати свої професійні здібності в різних ситуаціях, але і готує школярів до самого вибору, формує у них вміння орієнтуватися в світі професій.

Специфіка профорієнтаційної виражається в моделюванні (відображенні, відтворенні) самого процесу вибору професії та подальшого професійного самовизначення.

Одна з найбільш швидко розвиваються сфер сучасності - розважальна. Особливо стрімко перетворюються проекти, спрямовані на дитячу аудиторію. І це не випадково, адже діти, як ніхто інший, вміють бути вдячними за доставлену їм радість. В останні роки величезною популярністю користується новий тренд - місто професій. Проект покликаний поєднувати

в собі розважальну та освітню функцію. Потрапляючи в Місто професій, дитина отримує неймовірний обсяг інформації, що не може не позначитися позитивно на його загальному розвитку.

Місто професій - це місце, де діти можуть відчутти себе дорослими. Це справжня країна в мініатюрі, модель дорослого світу, в якій життя тече за своїми власними законами. «Жителі» веселяться, грають і розважаються, одночасно навчаючись і отримуючи дуже важливі навички, які неодмінно допоможуть їм в реальному житті. Тут функціонує своя власна економіка, дитяча грошова одиниця. Дитина отримує паспорт, влаштовується на роботу, заробляє гроші, а потім витрачає їх на свій розсуд. Діти самостійно приймають рішення, яку професію обрати в той чи інший момент. Звичайно ж, цікавість грає свою роль: хлопці вибирають відразу безліч всіляких професій, бажаючи спробувати все на світі. Батьки приходять в захват від того, що їх чада активно і з користю проводять час.

Дитина може спробувати свої сили в таких сферах, як: лікарня, міліція, банк, супермаркет, телебачення, радіо, будівництво, театр, ферма, салон краси, художня студія, пожежна частина - це лише мала частина всього переліку професій, які представляються в місті професій. Стати «жителем» міста може будь-хто у віці від 4 до 16 років, їх батьки можуть бути гостями міста. Навчально-розважальна програма будується таким чином, щоб однаково користь діти могли витягти як з групових, так і з індивідуальних відвідувань. Проект дозволяє розкривати таланти, розширює кругозір «жителів», дає потужний поштовх до правильного визначення своєї майбутньої професії.

Місто поділене на кілька десятків станцій - робочі, в яких дитина може заробити гроші і спробувати цікаву професію, і розважальні, де хлопці із задоволенням витрачають зароблені "гроші". Дітки отримують можливість проявити себе з усіх боків, відкривають в собі несподівані якості, що не можуть не радувати батьків. Хлопці отримують уявлення про існуючі професії, починають розуміти ази економіки, усвідомлюють цінність

людської праці, вчатьс я більш відповідально ставитися до грошей. Але найголовніше - збувається мрія, яка напевно живе в душі у кожної дитини. Діти потрапляють у фантастичний світ, в якому не існує заборон. Цей світ цілком і повністю належить дітям.

Дитина вчиться нестандартно мислити, самостійно знаходити рішення цікавих завдань, орієнтуватися в тій чи іншій життєвій ситуації. Діти стають більш розсудливими - ще б пак, адже вони вже майже як дорослі! Досвід показує, що відвідування Міста професій цікаво не тільки дітям, а й їхнім батькам. Якщо діти тут дорослішають, то їх мами і тата, навпаки, занурюються в щасливий світ дитинства. Для батьків це чудова можливість провести час зі своєю дитиною, отримати масу позитивних емоцій.

Додатково тут функціонує кафе, стандартна ігрова зона, майданчики для найменших гостей, сувенірний магазин і інші важливі об'єкти розважальної інфраструктури. У Місті професій діти проводять свої вихідні і свята, новорічний «ялинка» і дні народження.

Щоб Місто професій для дітей і дорослих став улюбленим місцем відпочинку, в ньому повинна панувати неповторна атмосфера. Важлива кожна дрібниця - сценарій розваг і навчання, правильний підхід персоналу до дітей, грамотне «законодавство» міста, продумані маркетингові ходи. Але всі ці чинники втратять свою значимість, якщо Городок професій буде оформлений нудними і блякими декораціями.

Кожна станція повинна бути оформлена відповідними меблями, декором і обладнанням. Вулиці повинні мати казковий, але в той же час дуже реалістичний вигляд. Від того, як буде виглядати оформлення Городка професій, багато в чому залежить успіх проекту. Все наповнення дозвілленої країни має бути яскравим, барвистим, і найголовніше - безпечним для дітей.

Часто міста професій будуються в торгово-розважальних центрах. З точки зору підвищення популярності закладу - це безпрограшний варіант. Об'єкти користуються мега-популярністю, тому підвищена увага і нескінченний потік відвідувачів цілий рік гарантовані. Крім того, сьогодні діє

загальноприйнята практика, коли деякі станції оформляються символікою реальних підприємств і торговельних марок тієї чи іншої сфери. Для підприємств - це відмінна можливість реклами та спосіб підвищення довіри до бренду, а для власників Городка - додаткова чимала прибуток. Безумовно, будівництво Міста професій для дітей вимагає величезних вкладень, але досвід функціонування подібних об'єктів у великих містах країни показав, що всі вкладення окупаються в найкоротші терміни, проект приносить прибуток власникам, престиж і популярність - закладу, невимовну радість - маленьким гостям міст.

В теперішній час, все більшої популярності набираються розважальні центри для дітей, які у нас стали називати місто професій. Вони ґрунтуються на принципі edutainment (едутейнмент). Це слово утворено від двох англійських слів education (навчання) та entertainment (розвага), суміщення освіти і розваг для дітей. Вперше це слово використала компанія Уолта Діснея в 1948 році для серії своїх документальних фільмів. Пізніше, в 70-ті роки минулого століття це слово стало застосовуватися для місць і товарів, які дозволяють навчатися в процесі гри. Варіантів безліч, починаючи від контактних зоопарків до музеїв, де можна грати з експонатами.

Більшість дорослих в дитячому віці люблять грати в рольові ігри, їм хотілось швидше стати дорослими, приймати важливі рішення, будувати для себе будиночки і т.д. Ця тенденція була помічена таким підприємцем як Хав'єр Лопес Анкона (тепер генеральний директор міста дітей «KidZania»). Саме в нього виникла ідея створити для дітей середовище, де б вони могли копіювати життя дорослої людини. Таким чином у 1999 році у країні Мексиці в передмісті Мехіко в торговому центрі Санта-Фе було відкрито перший розважально-освітній центр - місто дітей «KidZania». Рекламодавці (брендові корпорації) профінансували 55% від усіх інвестицій. У 2004 році Кідзанія придбала Wannado-місто, схожий парк у Форт-Лодердейл, штат Флорида. Він був закритий в січні 2011 року, через те, що ніколи так і не став прибутковим.

Автори проекту створили максимально реалістичне та безпечне середовище з розвинутою інфраструктурою – лікарнею, міліцією, пожежною станцією, студією моди, супермаркету, фермою та ін. Тут діти могли познайомитися з різноманітними професіями, самостійно заробляти і витратити гроші. Тут вони здобували перший досвід дорослого життя. В образі головного освітнього інструменту використали реальний досвід занурення в професію. Ідея виявилась цілком успішною: уже в перший рік роботи мексиканське місто професій прийняло 800, 000 відвідувачів.

KidZania - розважально-навчальний центр сімейного типу у вигляді симулятора реального міста (місто в мініатюрі), де діти граються, приміряють на собі соціальні ролі, професії та дістають практичне уявлення про соціальну структуру суспільства. Започаткований приватною компанією спершу в Мексиці, а на даний час Кідзанії відкриті в 11 мегаполісах планети. Більш ніж 20 млн. відвідувачів з часу відкриття роблять Кідзанію одним із найшвидше зростаючих розважально-навчальних брендів світу.

KidZania завоювала безліч нагород від різних організацій, які усвідомлюють цінність і унікальність, того що бренд KidZania може запропонувати і його майбутній потенціал. KidZania була визнана найкращим розважальним центром сімейного типу за версією IAAPA (Міжнародна асоціація парків і виробників атракціонів), а 2009 року здобула нагороду глобальний оператор Дозвілля року. Одна з найкращих мексиканських компаній 2012 року. Кідзанія слала швидко відомою за рахунок того, що в 2006 році продала франшизу до Японії. Відкриття Кідзанії в Токіо обійшлося інвесторам в \$ 30 млн.

На сьогодні Кідзанія є найбільшою мережею міст професій у світі з центрами в Бразилії (KidZania Сан-Паулу – 2013р. - Ельдорадо Покупки), Чилі, Єгипті (KidZania Каїр – 2013р. - Каїр FestivalCity), Індії (KidZania Мумбаї - 2013 - R-City Mall), Індонезії, Японії, Кувейті (KidZania Кувейт – 2013 - AvenuesMall), Малайзії, Філіппінах (KidZania Манілі - 2014 - BonifacioGlobalCity), Португалії, Катарі, Саудівській Аравії (KidZania Джидді

- 2013 - торговий центр Mall Аравії), Сінгапурі (2014р.), Південній Кореї, Таїланді (KidZania Бангкок 2012 - SiamParagon), Туреччині (KidZania Стамбулі - 2013 - Ак Ася), ОАЕ , Великобританії.[54]

Кідзанія заявляє для своїх франчайзі вимогу щодо мінімального обсягу капіталу в \$ 20 млн. Для успішної роботи Кідзанія вимагає залучення десятків спонсорів. Дохід міста професій складається за рахунок продажу квитків, супутніх послуг та внесків від спонсорів. У деяких випадках спонсорські інвестиції становлять 35-55 % загальної виручки. Серед спонсорів - Кока Кола, Соні, МакДональдс та ін..

Крім Кідзанії з'явилися інші мережі міст професій - Minorolis (Австрія), KinderCity (Швейцарія). У Росії перший місто професій КідБург відкрився в Санкт-Петербурзі в 2011 році і через рік в Ростові- на -Дону. У Києві в 2014 році відкрили одразу два міста професій KidsWill (Кідсвіль) і Kidlandia (Кідланд).

У найближчі роки в Росії анонсований запуск понад 10 міст професій. Крім КідБурга, заявлені Кідзанія, Minorolis, Мастерград і Мастерславль. З 2013 року КідБург також пропонує франшизу. Обсяг інвестицій в мінімальний формат міста професій складе від 45 млн. рублів. Потім партнери будуть платити франчайзеру роялті.

Місто професій може стати справжнім якорем, який буде залучати та утримувати відвідувачів в торгово-розважальному центрі. Площа міста професій коливається від 1000 до 3000 м.кв. У таких центрах представлені безліч різних професій. Діти можуть спробувати себе в 50-100 спеціальностях. Місто професій рекомендується робити в містах з населенням від 1 млн. чоловік.

Звичайною практикою вважається продавати вхідні квитки на день. Тому час відвідин міста професій обмежено тільки бажанням гостей. Середній час візиту коливається близько 4 годин. При цьому по одному квитку дитина може зайти тільки один раз.

Основною статтею витрат у міста професій є заробітна плата співробітників. Для прикладу в КідзаніїДубаї працює більше 500 чоловік, тобто тільки витрати на зарплату перевищують \$ 5 млн. на рік. Найчастіше місто професій фінансується власниками торгово-розважальних центрів. Це дозволяє залучити більше відвідувачів і утримувати їх в центрі. У таких випадках витрати на оренду мінімальні. Для комерційних проектів слід домовлятися про розрахунок оренди через відсоток від виручки, т.к. інакше витрати на оренду і оплату праці можуть з'їсти всю виручку. Звичайною практикою в таких випадках буває ставка в 15-20% від виручки.

Кожна Кідзанія є тематично оформленою міні-копією реального міста, включаючи будівлі, магазини і театри, так само як автомобілі і пішоходи, котрі рухаються тротуарами вздовж вулиць. В цьому місці діти від 2 до 16 років працюють у компаніях всесвітньо відомих брендів, розливаючи Кока-Колу, стажуючись у стоматологічних клініках від Червоного Хреста, миють руки з P&G милом, використовують квитки від AmericanAirline. Діти ростом нижче 120 см не допускаються без супроводу дорослих, проте, дорослі не допускаються всередину ігрових приміщень. При проходженні «митного контролю» (білетерів) кожній дитині одягається браслет із GPS, який дозволяє в будь-який момент відстежити місцезнаходження дитини, і видається деяка сума в місцевій валюті Кідз, яку можна витратити на атракціони і розваги всередині парку. Ну а щоб поповнити запас «готівки» доведеться «попрацювати». Для цього дітям видають відповідну професію уніформу і знаряддя праці. Чим більше працюєш - тим більше заробляєш. Все як у дорослих.

Засилля рекламою брендів дало привід TheMorningNews назвати Кідзанію рекламно-розважальним центром. Щоб отримати доступ до розваг і подарункових магазинів, діти змушені заробляти KidZos і Zents, що є місцевою валютою, виконуючи різноманітні завдання, працюючи у ролі різних фахівців. Доступно близько 90 професій. Окрім місцевої валюти, дітям все ж знадобляться реальні дорослі гроші. На них можна купити їжу і

напої в одному з кафе або придбати свої фотографії, зроблені професійним фотографом.

У парку немає дорослих. При проходженні «митного контролю» (а простіше білетерів) кожній дитині одягається браслет, який дозволяє в будь-який момент відстежити місцезнаходження дитини, і видається деяка сума в місцевій валюті Кідз, яку можна витратити на атракціони і розваги всередині парку. Ну а щоб поповнити запас «готівки» доведеться «попрацювати». Для цього дітям видають відповідну професії уніформу і знаряддя праці. Чим більше працюєш - тим більше заробляєш. Все як у дорослих.

У Кідзанії функціонують банк, салон краси, пожежна станція, магазини і безліч інших настільки привабливих для малюків «робіт», так що проблема одноманітності новим мешканцям міста не страшна. Адже для того щоб змінити обридлу роботу - досить тільки побажати (скільки дорослих мріють про таку можливість).

Найбільш популярні інтерактивні центри навчання професіям:

1. Ресторан-піцерія - на справжній кухні діти вчаться приготування піци своїми руками;
2. Центр навчання борт-провідників - всередині справжнього літака діти вчаться основним навичкам професії борт-провідника і навіть отримують можливість в кабіні пілота;
3. Пожежна станція - діти вчаться тому, які заходи необхідно вживати в разі виникнення пожежі, і навіть виїжджають на місце загоряння і самостійно гасять пожежу;
4. Телевізійна студія - в обладнаній всім необхідним телестудії каналу МВС діти можуть спробувати себе в ролі диктора, оператора, звукорежисера і інших фахівців, і записати справжню програму новин;
5. Лікарня - за допомогою справжнього ендоскопічного обладнання діти в ролі лікарів і медсестер проводять діагностичне обстеження і роблять операцію пацієнтові.

Вартість відвідування інтерактивних центрів повністю включена у вартість вхідного квитка. В парках діють скидки для дітей інвалідів та їх супроводжуючх.

Також, кожен розважальний центр Кідзанія повністю оснащений для дітей-інвалідів (ліфти, пандуси, туалети і т.п.).

Висновок до другого розділу

Профконсультаційна робота практичного психолога має важливе значення у виборі майбутньої професії учнями. Вона дає змогу усвідомити власні здібності та можливості, співвіднести їх з інтересами та нахилами і узгодити з вимогами майбутньої діяльності. Профконсультація допомагає учню визначитися у виборі не тільки основної професійної діяльності, а також підібрати додаткову, враховуючи інтереси, здібності та нахили, а також потребу у відповідних кадрах. Завдяки компетентній комплексній профконсультаційній роботі випускники шкіл не губляться у світі професій, це дає їм можливість усвідомлено і з бажанням досягати успіхів у різних сферах діяльності.

Проведений аналіз дає змогу зробити висновок, що ігровий метод у профорієнтації є способом управління процесом формування професійного самовизначення особи школяра через надання певної форми і структури предмету профорієнтаційного впливу відповідно до поставлених цілей.

Серед груп ігрових методів активізації професійного і особистісного самовизначення варто виділити такі: профорієнтаційні ігри з класом; ігрові профорієнтаційні вправи; активізуючі профорієнтаційні опитувальники; бланкові ігри з класом; схеми аналізу і самоаналізу ситуацій самовизначення; карткові інформаційно-пошукові системи; настільні ігрові профорієнтаційні методики; бланкові профорієнтаційні карткові ігри; ігри-дискусії; методи ухвалення профконсультаційного рішення.

Основними методами професійної орієнтації для дітей-інвалідів є: інформування; професійне консультування; професійний відбір; анкетування; тестування; різні педагогічні методи.

Представлені групи методів і конкретні методики за умови використання їх з іншими методами професійної орієнтації (включаючи і традиційні тести, інформаційно-довідкові і технології) дозволяють поступово сформувати активну позицію дитини по відношенню до свого професійного майбутнього.

За останні роки у світі з'явилися унікальні проекти – так звані міста професій, що ґрунтуються на принципі суміщення освіти і розваг для дітей.

Першим таким проектом стала KidZania - розважально-навчальний центр сімейного типу у вигляді симулятора реального міста (місто в мініатюрі), де діти граючись, приміряють на собі соціальні ролі, професії та дістають практичне уявлення про соціальну структуру суспільства. Найбільша особливість такого міста – це відсутність дорослих.

РОЗДІЛ 3

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ФОРМ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

3.1. Особливості організацій профорієнтаційного дозвілля для підлітків

До числа найбільш важливих методологічних питань відносяться і питання визначення критеріїв ефективності профорієнтації. Зараз ефективність профорієнтаційної роботи школи нерідко визначається по тому, скільки учнів (у відсотках) вибрали професії, на які їх орієнтували, і працюють за ними.

Цей критерій важливий, але недостатній. Адже, наприклад, запланованого відсотка учнів можна добитися різними засобами, і в тому числі не завжди виправданими з педагогічної, соціальної, психологічної та економічної точок зору. І якщо це показник ставати головною метою і самоціллю профорієнтації, притому без серйозної діагностичної і виховної роботи з учнями, то вся ця робота набуває своєрідний ухил, що заважає в першу чергу самій профорієнтації, що підриває довіру до неї з боку учнів та їх батьків.

Досягнення поставленої мети, можливе і виправдане тільки при активній роботі з молоддю, при виявленні їх реальних інтересів і здібностей, формуванні переконаності в правильному виборі професії, що відповідає як їх особистим нахилам, так і потребам міста, району, села, в якому вони живуть, суспільства в цілому.

З педагогічної точки зору ефективність вибору професії означає міру відповідності індивідуального вибору професії рекомендаціям педагога. При цьому передбачається, що педагогічні рекомендації засновані на обліку як особистих, так і громадських потреб. Відповідно чим більше число учнів обирають рекомендовані їм професії, тим вище дієвість профорієнтаційної роботи педагогів, школи.

Якщо учні заздалегідь намітили і погодили свої плани життєвого і професійного самовизначення, то відсоток школярів, котрі домоглися реалізації своїх планів, служить одним з показників ефективності профорієнтації за умови, що намічені раніше плани відповідають потребам регіону, країни в кадрах певних професій і необхідного рівня кваліфікації.

Відомо, що правильний вибір професії позитивно впливає як на продуктивність, так і на якість праці. Отже, трудові досягнення випускників шкіл або інших навчальних закладів, пов'язаних з профорієнтацією, служать ще одним важливим критерієм успішності вибору професії. »

Підходи до організації ефективної профорієнтаційної роботи:

- соціально-економічний – аналіз потреб суспільства в різних професіях, з'ясування їх перспектив у трудових ресурсах. Робота за покликанням забезпечує максимальну віддачу працівника і, відповідно, дає кращий економічний ефект;
- психофізіологічний – забезпечення вибору такої професії, яка максимально відповідає психофізіологічним характеристикам людини;
- психолого-педагогічний – виховання в дітях любові до праці, формування інтересу до майбутньої професії.

Ефективність організації профорієнтаційної діяльності полягає у використанні педагогом активних форм та методів роботи. Залежно від мети, завдань та змісту їх поділяють на: інформаційно-просвітницькі, у ході яких вихованцям розповідається про канали працевлаштування, умови прийому на роботу і навчання, надається інформація про світ професій та вимоги, які ставляться до людини; діагностичні, які спрямовані на вивчення особистості учня, його інтересів, нахилів, здібностей з метою виявлення їх відповідності обраній професії. Серед таких форм профорієнтаційної роботи виокремлюють: ситуаційно-рольову гру, сюжетно-рольову гру, гру-драматизацію, інсценування, гру-бесіду, гру-експрес, гру-мандрівку, вікторину, відгадування загадок, ребусів, кросвордів, екскурсію на підприємства, віртуальну екскурсію, бесіду, розповідь, годину спілкування,

калейдоскоп, усний журнал, уявну подорож, творчий конкурс, моделювання життєвих ситуацій, виставку творчих робіт, школу професійної майстерності, презентацію професій, перегляд мультфільмів, кінофільмів, документальних фільмів, відеороликів, станційну форму роботи, гру з літерами та словами, ігрову програму, місто веселих майстрів, прес-шоу, теле-ревію, свято (професійне свято), зустріч із людьми різних професій, ярмарку професій, клуб веселих та кмітливих, акцію, театральну виставу, майстер-клас, анкетування, тестування, мульти/моно проекти, конверт дружніх питань, твір-роздум, тренінг, калейдоскоп професій, професійну вітальню, колаж, диспут, брифінг, моделювання розвивально-виховних ситуацій, брейн-ринг, складання індивідуальних програм саморозвитку, агітбригаду, тематичний діалог, інтернет-подорож, інтернет-форум.

Від першого періоду дитинства до юнацького віку все актуальнішим стає питання про обрання професії. Від тривіального: "Ким бути?" в дитинстві, до болісного пошуку свого місця в житті в юнацькі роки, питання вибору професії хвилює всі вікові групи підростаючого покоління. Одне з важливих завдань дозвілля – допомогти у виборі професії.

Специфічний і яскравий зміст дозвіллевої діяльності формується завдяки безпосередній участі в грі, змаганні чи у процесі спостереження за їх ходом. Найбільший інтерес у підлітків викликає така форма організації дозвілля, як торгово-розважальні центри.

На даний час існує величезна кількість різноманітних розваг для дітей в торгово-розважальних центрах. За останні роки у світі з'явилися унікальні проекти – так звані міста професій. Саме тут діти мають можливість потрапити у життя дорослих, дізнатись як влаштований світ, поспробувати себе в різних професіях. Та існують інші розваги для дітей, які будують у себе торгові центри.

Дозвілля, яке організують в закладах ресторанного господарства, класифікується за такими ознаками:

- видом активності (пасивне та активне дозвілля);

- періодичністю (щоденне, щотижневе, відпусчне, святкове);
- тривалістю (короткочасне, довготривале, епізодичне);
- напрямками діяльності (творче, рекреаційне, культурне, спортивне, декоративно-прикладне, туристичне).

Для дітей доцільнішим буде активне дозвілля (танці, ігри тощо), але й добре організоване пасивне (шоу-програми, вистави тощо) також залишить у них незабутнє враження.

Частіше організують щотижневе (по вихідних днях) і святкове (день народження) дозвілля [17].

Дозвілля стає необхідною умовою для стимулювання соціально-культурної активності, засобом компенсації напруження, підняття життєвого тону дітей-інвалідів, задоволення їхніх духовних і емоційних потреб.

Рекреаційний потенціал дозвіллевих закладів реалізується завдяки змінюваності видів дозвіллевої діяльності, спілкуванню з іншими, змаганням, мистецтву, фізичним навантаженням, інтелектуальним програмам. Вважається, що в рекреаційних дозвіллевих заходах відбивається сутність та особливості вільного часу.

На думку російського соціолога Л. А. Акімова рекреаційний ефект являється результатом рекреаційної діяльності людини, під якою розуміється різноманітна діяльність людей, орієнтована на відновлення власних сил у відповідності з особистими соціокультурними потребами і здійснювана на спеціалізованих територіях [3, с 23]. Рекреація як феномен представляє різні пріоритетні сфери, а саме: відпочинок, дозвілля, вільний час, гра.

Відповідно до цієї точки зору, можна виокремити такі види діяльності дитини з обмеженими функціональними можливостями під час дозвілля у торгово-розважальних центрах:

- 1) діяльність, пов'язана з певним фізичним навантаженням (заняття фізичною культурою, прогулянки, туризм);
- 2) залучення до світу мистецтва, а також творчість у сфері мистецтва;
- 3) спілкування за інтересами та вільного вибору;

4) розваги, що носять або активний, або пасивний характер (гра, танці, видовища).

Кожен торгово-розважальний центр, маючи на меті заманити чим більше покупців, створює цілий спектр розваг для дітей, так, наприклад, користуються популярністю ігрові кімнати, де батьки можуть з легкістю залишити своїх дітей, а самі відправитись за покупками. Зазвичай це не дуже велика територія, обгороджена з усіх сторін, на якій розташований ігровий комплекс. Тут розташовані багаторівневі ігрові лабіринти з перешкодами, пластикові будиночки, гірки, батуту зі спусками, сухі басейни з кульками та ін. Все це приводить у захват і надзвичайно захоплює дітей.

Ігрові кімнати, як правило, працюють з 9:00 до 21:00. У деяких таких закладах діти перебувають абсолютно безкоштовно, в інших за кожну годину потрібно платити. При цьому єдиної системи утримання дітей в ігрових кімнатах в Україні не існує. Як і нормативно-правових актів, що регулюють цю сферу. Одні заклади видають чеки про оплату перебування дитини під опікою вихователя кімнати на руки батькам, інші просто фіксують факт перебування дитини в звичайному зошиті, не переймаючись видачею чеків чи квитанцій, треті взагалі приймають дітей на піклування лише при пред'явленні чеку, що свідчить про оплату товарів більш ніж на 100 грн. Вік дітей, яким дозволено перебувати в таких кімнатах, варіюється від 2 до 12 років. І саме в цьому є певна небезпека: якщо у дитячих дошкільних закладах діти розподілені за віковими групами - це природно пояснюється різним рівнем розвитку підростаючого покоління, адже малюки в яслах навряд чи зможуть знайти спільну мову і розділити інтереси дітей зі старших груп, а тут при знаходженні дітей в ігрових кімнатах це, на жаль, не враховується. Тому якщо діти 8-10 років, скажімо, піднімаються по гладіаторським "спайдерам" (спеціальні ігрові сітки) на максимальну висоту, а потім, стрімко спускаючись, то можуть завдати травми малюкам, які перебувають внизу. Та, незважаючи на це, батьки досить охоче користуються такими послугами.

У трудові обов'язки співробітників ігрової кімнати входять: забезпечення порядку, справного стану та роботи обладнання, ознайомлення дітей з обладнанням, організація їхнього дозвілля, комфортного та безпечного перебування в кімнаті, забезпечення збереження їх життя і здоров'я. Адміністратор не має права залишати дітей без нагляду.

Факт проведення з дітьми занять у формі організації ігрової діяльності, малювання, ліплення також підтверджує виховний, а не освітній характер послуг, оскільки результатом таких занять не може бути систематизоване набуття дитиною тих чи інших навичок за певною програмою. З цього випливає, що отримання спеціальних дозволів (ліцензій, сертифікатів) для надання послуг з розміщення дітей у ігрових кімнатах та організації їхнього дозвілля на час відсутності батьків не потрібно.

Якщо ж порівнювати закордонний досвід, то тут можна виявити наступне: так, наприклад, у Російській Федерації батьки не можуть ні забрати, ні залишити дитину без пред'явлення паспорта. На території цієї держави діють Рекомендації по знаходженню дітей з урахуванням їх віку (без нагляду батьків) в ігрових кімнатах великих торгових комплексів та центрів. У документі чітко прописано, що в ігровій кімнаті обов'язково присутність педагогів, які мають досвід організації ігор з дітьми, психолога, а також медичного працівника. Враховуючи специфіку ігрового простору, ігрова територія повинна включати три основні зони: рухливих ігор, сюжетних ігор, дидактичних ігор і творчості.

Так, для дітей 3-4 років необхідна наявність простих для сприйняття, знайомих за змістом іграшок. При цьому однакових іграшок повинно бути достатньо, оскільки більшість дітей цього віку зазвичай хочуть грати тим же, що й інші. Щоб уникнути конфліктів це варто враховувати. У дітей 4-5 років задуми ігор стають різноманітнішими, тематика іграшок залежить від інтересів дітей і оточення, в якому вони живуть. Багато дітей цього віку вже починають грати в спільні сюжетні ігри. Для дітей 5-7 років предметно-ігрова сфера не повинна сковувати їх ініціативу і творчі інтереси. Поряд з

іграшками, цікавими для різного віку, для ігор старших дошкільнят необхідні комплекти іграшок самої різної тематики. В рамках цієї зони необхідна присутність педагогів, які добре володіють методами активізації ігрової діяльності дітей і розвитку сюжетної лінії гри, а також психолога, який допоможе в разі виникнення конфліктних ситуацій і підтримає дітей, що мають труднощі у встановленні соціальних контактів. В рамках третьої зони повинні бути створені умови для різноманітної творчості - конструювання, малювання, ліплення, аплікації і для гри в настільно-друковані ігри[20].

Досить часто в торгово-розважальних центрах розташовуються цілі парки атракціонів для дітей. Прикладом такого парку є «Happylon» в ТРЦ «OceanPlaza». Тут можна побачити сучасні інноваційні розробки індустрії розваг. На території знаходиться вісім атракціонів з різним ступенем екстремальності та більше ста ігрових та призових автоматів. Серед атракціонів найбільшою популярністю користуються такі як «Цунамі» та «Маріанська западина»(башта вільного падіння – висота 8 метрів). Ще для дітей у Київському парку Happylon побудований величезний заплутаний лабіринт - «Морський світ» на 450 кв. метрів. Також є розвиваючі атракціони з м'якими гойдалками, каруселями, музичними килимками, сухими басейнами для самих юних гостей парку.

Щодо пасивнішого дозвілля дітей, то популярністю користуються перегляд мультфільмів та фільмів у 3-, 4-, 5-D форматах.

Також нерідко у торгово-розважальних центрах знаходяться: каток, роллердром, де діти разом з батьками, або ж самі, можуть покататись на роликах чи ковзанах; боулінг (для більш старших дітей), ігровий тир, автодром та ін.

В організації дозвілля дітей в торгово-розважальних центрах домінує самоорганізація, адже батьки та діти самостійно обирають той вид розваг, який їм більше подобається. Функціональність такого дозвілля базується в основному на розважальному аспекті.

В Україні отримати професійну підтримку і допомогу у виборі майбутньої професії дітям і підлітків можна в таких організаціях як:

1. Освітні центри профорієнтації для дітей і підлітків (Центр розвитку і тестування «профорієнтатор - Україна»; Молодіжний центр праці міський чи районний; Тренінговий центр «Школа успіху»; Центр вибору професії «Профорт»; Інтернет - портал «моя професія. консультативна мережа»).

2. Розважальні центри профорієнтації для самих маленьких і не тільки (місто професій «Kids will»; місто для дітей «Кідланд»).

Розглянемо трохи детальніше освітні центри профорієнтації для дітей і підлітків.

Центр розвитку і тестування «Профорієнтатор-Україна» - це центр розвитку і тестування для дітей і студентів.

Мета центру визначення інтересів, здібностей та індивідуальних якостей за допомогою професійного тестування. Під час тестування застосовується комп'ютерний комплекс «профорієнтатор - UA», орієнтований на роботу зі школярами 13-18 років (8-11 клас), випускниками та абітурієнтами. Комплекс розроблений психологами - тестологами МДУ ім. М.В. Ломоносова і адаптований для України.

Дитина отримує можливість дізнатися свої інтереси, здібності, структуру інтелекту і рекомендації психолога щодо вибору професії.

Наукова обґрунтованість тесту «профорієнтатор» - основна конкурентна перевага методики. Це дає можливість отримати високу достовірність результатів тестування. Ім'я автора Шмельова А.Г., доктора психологічних наук МГУ, широко відомо на території СНД. У розробці тесту використовувалися відомі психологічні методики: тест «Голланда» на визначення інтересів, ДДО Клімова (виявлення схильності людини до певних типів професій), тест «Векслера» (найпопулярніший тест на вимірювання інтелекту).

Дитина отримає повну оцінку за трьома шкалами: «Інтереси», «Структура інтелекту», «Здібності», після чого психолог прокоментує

результати, відповідь на питання і дасть рекомендації щодо вибору професії.

Молодіжні центри праці. Молодіжний центр праці - це структура, яка знаходиться в підпорядкуванні Київської міської державної адміністрації. У центрі діють міжнародні молодіжні програми: волонтерські табори в Україні та за кордоном, міжнародні студентські обміни, програми підвищення кваліфікації, міжнародні семінари, конференції, тренінги із залученням молоді.

Мета центру - сприяння розвитку та працевлаштування молодим людям. Профорієнтація - це один із напрямів МЦП, в рамках якого надаються послуги з професійної діагностики та інформаційним тренінгам про професії.

При діагностиці використовуються дві методики: «профорієнтатор» (описана вище) і Методика «Magellano Universita». Остання - це європейська технологія. Перевага методики «Magellano Universita» в тому, що вона складається не з трьох шкал оцінки, а з п'яти. До шкалами «Інтереси», «Схильності» і «Структура інтелекту» додаються «Когнітивно - інтелектуальні здібності до вирішення проблем» (визначення зон розвитку) і «Соціально - культурні установки і переконання». Тобто в результаті тестування дитина додатково отримує інформацію про своїх зонах зростання і ключових установках.

Вікова група: підлітки 14-17 років.

Тренінговий центр «Школа успіху». Школа успіху - це тренінговий центр для дітей та підлітків.

Мета центру - розвиток навичок комунікацій, лідерства та допомога у виборі професії. Дитина отримує можливість пройти професійне тестування та отримати оцінку своїх здібностей і нахилів, консультацію психолога у виборі професії та рекомендації щодо вибору навчального закладу. А також взяти участь в навчальних програмах, спрямованих на розвиток особистісних якостей.

Особливістю центру є навчальні програми, спрямовані на особистісний ріст дитини: розвиток лідерських, комунікаційних навичок і навичок тайм - менеджменту. Навчальні програми «Школи успіху» визнані кращими методичними розробками за підсумками Всеукраїнського конкурсу навчальних програм для дітей і підлітків.

Результати авторської профорієнтаційної діагностики дають можливість побачити основні схильності дитини і отримати консультацію психолога. При бажанні можна пройти тренінг «Вибір професії» та отримати інформацію про можливості, які вона відкриває в житті.

Вікова група: діти і підлітки 7-18 років.

Центр вибору професії «Профорт»- це Центр вибору професії для підлітків та студентів.

Мета центру – допомогти підліткам зробити усвідомлений вибір своєї майбутньої професії.

Особливістю є профорієнтаційна діагностика і консультування, подорож в компанії, майстер - класи з освоєння навичок майбутньої професії, організація екскурсій та стажування в компаніях, проведення інтерактивних ділових ігор з освоєння навичок планування часу, ведення переговорів, управління ресурсами, коучинг кар'єрного розвитку.

Два основні відмінності від центрів профорієнтації - це:

- комплексність послуги профорієнтації: діагностика, тренінги, інтерактивні ділові ігри, спрямовані на розвиток навичок, необхідних в роботі;

- практика - це можливість взяти участь в екскурсії і спробувати себе на стажуванні в компанії.

Вікова група: підлітки і студенти 14-19 років.

Інтернет - портал «Моя професія. консультативна мережа». Проект «МОЯ ПРОФЕСІЯ - це профорієнтаційне тестування в режимі онлайн.

Мета проекту – допомогти у виборі майбутньої професії, використовуючи науково – обґрунтований прогноз і зробити систему профорієнтаційного консультування загальнодоступною.

Інтернет проект надає такі послуги як: профілізація (вибір профілю навчання в старших класах для дітей 12-14 років) та профорієнтація (для дітей від 14 років).

Дитина отримує оцінку за трьома основних факторів, що впливає на вибір професії:

- мотивація - глибинні інтереси і цінності;
- структура інтелекту- рівень розвитку інтелекту (IQ) та специфіка структури здібностей;
- психологічні властивості особистості: схильності, схильність до певним видам професійної діяльності.

У розробці тестів використовуються класичні і перевірені тестові методики: тест «Голланда» на визначення професійної спрямованості особистості, тест структури інтелекту «Амтхауера» і 16-ти факторний особистісний опитувальник «Кеттела». Методика дає можливість отримати досить високий рівень достовірності результатів тестування. Формат тестування економить час, а методика профілізації дає можливість визначитися з вибором профілю вже в старших класах.

Особливу увагу варто приділити організації профорієнтаційної роботи з дітьми та підлітками. Неведений вище перелік не є вичерпним, оскільки виникають нові центрах професійної діагностики.

3.2. Специфіка роботи міст професій «KidsWill» та «Кід Ландія» в Україні

Перше місто професій в Україні відкрилось 18 грудня 2013 року в місті Києві під назвою «Kidswill». Головна ціль міста – познайомити дітей з професіями і допомогти вибрати заняття, яке їм до душі. Крім того, дітям хочуть показати як все влаштовано у світі дорослих, за якими правилами

живе сучасне суспільство, навіщо потрібно здобувати освіту, навіщо влаштовуватись на роботу і т.д.. І все це намагаються представити не у вигляді монотонної лекції чи довгих параграфів у підручнику, а в просторі гри та особистого досвіду дітей.

В «KidsWill» кожна дитина може на деякий час стати дорослим і самостійним: отримати паспорт, влаштуватися на роботу, заробляти гроші та витратити їх на свій розсуд. Дітям доведеться самостійно вирішувати ким бути, яку професію обрати, так як і дорослим. У цьому й полягає головна мета проекту - надати дітям можливість показати себе з різних сторін, отримати максимально повне уявлення про існуючі професії, зрозуміти й відчувати економічні та правові основи, на яких базується життя сучасного суспільства.

Площа, яку займає місто професій становить 2500 метрів квадратних. Тут розташувалось 27 ігрових станцій. Усі станції діляться на такі, де можна заробити гроші і на такі, де можна їх витрати. У «Kidswill» є внутрішня валюта - фунти. Заробітна плата на станціях складає 25-30 фунтів, а розваги коштують дорожче, тому дитина повинна пройти кілька станцій, щоб заробити певну суму, яка потрібна.

Серед станцій, на яких можна попрацювати та отримати заробітну плату є наступні: Поліція, Банк, Суд, Лікарня, Пошта, Комунальна служба, Супермаркет, Будівництво, Пожежна служба, Художня майстерня, Студія моди і краси, Театр, Туризм, Ферма, Фотостудія, Радіо та Газета, Intertop. На наступних станціях діти можуть витратити свої фунти: ХВОХ, Лазерний тир, Робофутбол, Шоколадна фабрика, Піцерія, Художня майстерня, Авіашкола, Автодром, Телестудія. На кожній із цих станцій перед початком роботи діти дивляться відеоролик про ту чи іншу професію. В ньому зібрані цікаві факти про професію, вказано коли вона виникла, розповідається про всі особливості професії. А зараз я розкажу про кожну згадану вище станцію, чим саме там займаються діти.

В Поліції пропонується дві вакансії – це поліцейський та охорона. Якщо це професія поліцейський, то дитині одягається спецодяг із надписом

«поліція», головний убір, видається рація, по якій він може спілкуватись з іншими працівниками, і головне – завдання. Під завданням розуміється фоторобот злочинця та повістка до суду, яку злочинець повинен підписати. Дитина-поліцейській повинна знайти цю людину, довести що це точно саме цей злочинець, тоді із виконаним завданням повертається в міліцію, здає завдання і отримує наступний фоторобот. (Фотороботи – це фото працівників «Kidswill» - аніматорів. Охорона ж стежить за порядком в місті, тим, хто бігає, вони дають попередження, якщо ж ця людина не послухала першого попередження і продовжує бігати, охорона має право привести її у поліцію і там посадити в тюрму на 5 хв., за порушення порядку. Іноді охорону можуть приставити до інкасаторів із банку. Таким чином діти заробляють на станції Поіліція 25 фунтів.

Наступна станція – Банк. Тут можна попрацювати касиром та інкасатором. Касири підраховують фунти у касах, складають їх по банкнотах, інкасатори ж переносять гроші із Банку до станцій, які вказані у них в бланку, або ж забирають гроші зі станцій і несуть в Банк. Їм видаються спеціальні мішечки для фунтів та бланк, де вказано скільки фунтів і куди дитина-інкасатор повинна їх занести.

Станція Суд є інтелектуальною станцією. Саме тут діти можуть попрацювати суддею, прокурором, адвокатом, виступити свідками або ж бути присяжними. На цій станції розігруються судові справи, аніматор керує цим процесом, але імпровізація від учасників - це невід’ємна частинка процесу. Діти самі придумують аргументи звинувачення чи захисту. Є кілька судових справ, які розігруються, наприклад, засуджують мачуху Попелюшки, яка знущалась над нею. Результат може бути різним, або ж засудять, або ж виправдають – дивлячись хто буде більш наполегливим – адвокат чи прокурор, та доведе винність чи невинність.

Станція Лікарня користується популярністю у дітей. Перед тим як приступити до роботи конкретного лікаря, діти вивчають тіло людини (скелет, внутрішні органи – це є на станції). Їм показують як працює апарат

УЗІ, як робити перев'язку, як надавати першу допомогу, як робити непрямий масаж серця, як правильно чистити зуби та ін.. Інформація подається з огляду на вік дітей, які прийшли працювати лікарями. Перед тим як зайняти місце в одному з кабінетів лікарі дають клятву Гіппократа, тільки після цього вони розподіляються по кабінетах. Є вакансії наступних лікарів: Лор, Невролог, Офтальмолог та Терапевт. Якщо працює група дітей, то вони діляться на пацієнтів і лікарів, а потім міняються – таким чином проводять обстеження один одного. По закінченню роботи на станції видається не тільки заробітна плата, а й довідка про пройдений медичний огляд, яка потрібна для автошколи та авіашколи.

На станції Пошта діти працюють листоношами. Вони разносять та збирають листи по інших станціях. У кожній станції є свій поштовий індекс, тому листоноші дається перелік станцій з їх індексами та сумка з листами, які повинні дійти до адресатів. Отримувач листа повинен обов'язково поставити свій підпис. Якщо це робота по збору листів, то тут вони збирають їх по всіх станціях, приносять до пошти і розкладають по поличкам, які підписані назвою станції та індексом.

Комунальна служба слідкує за порядком в місті. Кожен, хто прийшов попрацювати у комунальну службу отримує спеціальну форму, інвентар (віники, швабри та ін..) та йдуть прибирати у місті. Після такого прибирання, вони йдуть по задалегідь підготовлені сміттєві баки, які везуть до Комунальної служби, там все сміття висипають на бігову доріжку, яка перевозить сміття на стіл розподілення сміття. Тут знову комунальники продовжують роботу, вони розділяють сміття на папір та пластик, таким чином проводять сортування підготовленого сміття. За роботу працівники Комунальної служби отримують 25 фунтів.

В Супермаркеті є наступні вакансії – працівники залу та касири, якщо відвідує станцію група дітей, то є і покупці, які отримують спеціальні завдання по закупці товарів і за це теж отримують заробітну плату. В Супермаркеті усе влаштовано просто: на кожному товарі є штрих-код, та

ціна, касир пробиває товар, закриває рахунок та видає покупцю чек. Тоді покупець сідає на місце касира і обслуговує наступного покупця, а попередній касир автоматично стає працівником залу – і розносить усі куплені попередньо товари по своїх місцях. Завдяки такій схемі кожна дитина побуває і касиром, і працівником залу, і звичайним покупцем.

На станції Будівництво діти будують власний будинок. Із цегли (легкої) будують стіни будинку, і ванній кімнаті кладуть різнокольорову плитку на магнітах, клеять шпалери, кладуть паркет та навчаються керувати підйомним краном. На станції працівникам видається спеціальний одяг та каски для безпеки.

Пожежна служба ніколи не залишається без своїх працівників. Почувши дзвінок, пожежники, одягнувши форму, спустившись по трубі, сідають в пожежну машину та їдуть до палаючого будинку, там гасять пожежу справжньою водою із шланга. Там працює система: коли вода потрапляє у вікно, де горить вогонь (імітація), через кілька секунд вогонь там погасає, та з'являється в іншому вікні. Коли весь будинок погасили, сідають в пожежну машину та їдуть на станцію, знімають форму, каски та отримують заробітну плату.

Художня майстерня входить до тих станцій. На якій можна і заробити фунти і витратити. Заробити можна таким чином: дитині дається певна тема, на яку вона повинна намалювати малюнок, а витрати можна малюючи що завгодно. А малюють діти не тільки на папері, а й на стінах (фломастером) та меблях (крейдою). Також в художній майстерні роблять відкритки із квілінгом (техніка виготовлення різних візерунків із кольорового паперу).

Студія моди і краси - улюблена станція дівчаток, хоча і хлопців там достатньо працює. Тут є такі професії як, перукар, візажист, модельєр та, власне, моделі. На станції стоїть п'ять манекенів для перукарів, на них вони роблять різноманітні зачіски. Два манекени для візажистів і для їхньої роботи їм дається різноманітна декоративна косметика. Для модельєрів стоїть три манекени та набір тканин, спідниць, аксесуарів. А моделі в цей час

навчаються правильно ходити по подіуму. По закінченню роботи усіх працівників Студії моди і краси відбувається показ мод. Модельєри одягають моделей у ті наряди, які створили. А візажисти та перукарі стають глядачами показу.

В Театрі працюють творчі люди – актори. На цій станції у аніматора є арсенал спектаклів як для маленьких відвідувачів міста професій, так і для більш дорослих. Після того, як обрали виставу, яку ставитимуть, відбувається роздача ролей, одягання костюмів та виставляння реквізиту. Згодом усі актори заходять на сцену, закриваються куліси і починається перша і остання репетиція спектаклю. Коли ж це закінчилось, роздаються запрошення на спектакль, і бажаючі можуть прийти до Театру та подивитись виставу, зазвичай це бувають батьки тих маленьких акторів, які виступають.

На станції Туризм дітям пропонують стати туристичними інструкторами. Спочатку вони переглядають відео ролик про роботу туристичних інструкторів, там розповідається що потрібно брати з собою у похід. Тоді діти збирають рюкзаки, беруть фляги з водою, компаси, каримати та йдуть по туристичному шляху, який охоплює все місто і знаходиться зверху. Протягом походу аніматор розповідає про всі станції, які знаходяться під туристичною доріжкою. Коли ж туристична група повернулась з походу, вони знімають рюкзаки та відправляються в палатку, занурюються у спальні мішки та лягають відпочити, можуть розповідати страшні історії або ж просто спілкуватись між собою.

Улюбленою станцією наймолодших відвідувачів міста професій «KidsWill» є станція ферма. Вона розташована в центрі міста. Тут діти одягають фартухи та приступають до роботи. На цій станції вони вирощують моркву, збирають яйця із під курочок, доглядають за тваринами (кінь, корова, овечка, свиня, кролик та ін.), кормлять тварин, доять корів. За таку роботу фермери отримують 25 фунтів.

На фотостудії діти можуть попрацювати фотографами та моделями. Спочатку аніматор розповідає їм про особливості їхніх професій, а тоді

виставивши світло, розгорнувши фон починається професійна фотосесія. Діти фотографують один одного, на станції є ряд костюмів різних професій, які діти з радістю приміряють на себе.

Поряд із Фотостудією знаходиться станція Радіо. На цій станції працюють диктори та радіоведучі. Зазвичай проводять програму «Не детский розговор», вітають іменинників та ін.. Особливістю цієї станції є те, що її програми чути по всьому місту. Це і подобається дітям, адже кожен хоче, щоб його почули.

На станції Газета діти працюють журналістами та редакторами. Журналісти, одягнувши спеціальну форму та узявши запитання йдуть у місто проводити опитування. Запитання бувають на різну тематику, потім ці результати вираховуються і на основі цих досліджень пишеться стаття в газету. Редактори оформлюють газету, підбирають фото до статей. Все це роблять за комп'ютером. В кінцевому результаті друкується тираж газети, частина йде в продаж за фунти, частина роздається дітям, які над нею працювали.

Наступною станцією є XBOX - комп'ютерна гра, дитина стає перед екраном, запускається гра і на екрані з'являється гравець, який повторює рухи дитини. Це ігрова станція. На ній діти витрачають зароблені фунти - 10 хв. гри коштує сто фунтів. Це приблизно чотири гри. Ця станція є цікавою розвагою для дітей, заради якої вони працюють на чотирьох станціях, щоб заробити сто фунтів.

Станція Лазерний тир більш цікава для хлопчиків. На екрані можна вибрати ту гру, яка тобі цікава. Стріляють у різні мішені – яблука, летючих мишей, кабанів, качок та ін. Ціна однієї гри - сімдесят п'ять фунтів.

Робофутбол – теж ігрова станція, на якій витрачають сто фунтів за 10 хв. гри. Як це відбувається – по центру станції стоїть стіл, який являється футбольним полем, на ньому рухаються два роботи, якими керують гравці за допомогою пультів і на полі присутній м'яч, який роботи повинні забити у ворота суперника. Ця гра доставляє задоволення не тільки дітям, а й

дорослим, адже і дорослі можуть пограти на ігрових станціях, тільки платять за них діти.

Одною із найбільш відвідуваних станцій є Шоколадна фабрика. На цій фабриці діти можуть поспробувати себе в професії кондитерів та самостійно виготовити шоколадну цукерку з начинкою, але не тільки виготовити, а й скуштувати свій витвір. На станції стоїть імітаційна конструкція, яка показує, як виготовляються шоколадки, про цей процес їм розповідає аніматор. Далі вони беруть по шматку замороженого банану на паличці та підставляють під шоколадний фонтан, де постійно ллється гарячий молочний шоколад, після цього цукерка застигає і через 3 хв. її можна куштувати. Таке задоволення коштує 75 фунтів.

Не менш цікавою є станція Піцерія. Тут діти навчають готувати справжню піцу (фруктову або овочеву - на вибір). Одягають фартухи та приступають до роботи. Кожному майстру піци дається уже підготовлене тісто, яке вони змазують маслом. Після цього аніматор пропонує на вибір різні начинки для піци: овочі, ананаси, вишні, смородину. Маленькі піцейоло (майстри, що готують піцу) викладають начинку на тісто і зверху посипають сиром. Далі піца відправляється в піч для запікання, а в цей час діти дивляться відеоролик про професію піцейоло. Коли піца приготувалась - її можна куштувати. Ціна навчання на цю професію теж складає 75 фунтів.

Найдорожче коштує навчання на професію пілота на станції Авіашкола. Ціна за навчання сягає 200 фунтів. Та за 50 фунтів можна побувати пасажиром. Літають наші пілоти на Карибські острови. Перед польотом одягають форму. В літаку вбудовані екрани та система управління, тому враження складаються такі, ніби ти дійсно летиш в літаку. Дівчата зазвичай працюють стюардесами.

Більш доступнішою є розвага – покататись на картах. Цю послугу за 50 фунтів надає станція автодром. Але не все так просто. Щоб покататись на картах спочатку потрібно придбати довідку з лікарні за 25 фунтів, або заробити її безкоштовно, попрацювавши лікарем. Потім пройти навчання в

Автошколі і тільки після можна йти кататись на Автодром. За часом їзда на картах займає 5 хв.

А для тих, хто прагне популярності є станція Телестудія. Щоб знатись у ток-шоу на телестудії потрібно заплатити 25 фунтів, це небагато, тому охочих попрацювати на Телестудії завжди вистачає. Тут діти працюють ведучими, операторами, режисерами, а гості в студії – акторами. На станції є кілька сценаріїв за різними темами. Ці ток-шоу, які знімаються на станції, через деякий час після обробки з'являються на каналі «KidsWill» на YouTube. І кожен з легкістю може знайти себе, ввівши дату зйомок та імена учасників.

Місто професій «KidsWill» надає такі послуги як проведення індивідуальних заходів (днів народжень, випускних та ін..).

Для днів народжень розроблені програми, під які підібрані по шість станцій. Серед програм є наступні: «Люди в чорному», «Голівуд», «Рожева вечірка», «Велике будівництво», «У пошуках цінного артефакту», «Кубок чемпіона» та «Маленькі герої».

Місто професій відкрите для групових відвідувань. Зазвичай, це приїжджають класи. Для них проводиться наступна двохгодинна програма: першу годину аніматор розводить дітей по станціях, які замовляли, або ж якщо не було вказано, то адміністратори самі ставлять станції, враховуючи вік групи, при цьому ділять на три групки, і через деякий час між собою міняють, таким чином усі діти цієї групи побувають на трьох станціях. Цього вистачає для ознайомлення з містом професій. Після трьох пройдених станцій, аніматор збирає усіх дітей, розповідає про станції, де можна витратити фунти та ще заробити і вони розходяться по тих, які їм більше подобаються. Через годину аніматор збирає дітей та віддає супроводжуючим їх людям (вчитель, мама, тато).

Влітку, 2014 року, був запущений новий проект в місті професій «KidsWill» - Денний літній табір KidsWillCamp. Для працюючих батьків це досить хороший варіант організації дозвілля своїх дітей в будні дні.

Переваги відпочинку в таборі KidsWillCamp:

1. Активне проведення часу. Щоденні заняття на гірськолижному тренажері Proleski і в батутному парку CoolJumper. Навчальна туристична програма "TravelКурс" в мальовничому парку "Феофанія" і музеї "Пирогово". Тут діти навчаться встановлювати намет, долати перешкоди, укласти рюкзак і орієнтуватися на місцевості.

2. Розвиток і творчість. У команду вожатих входять справжні професіонали: педагоги-організатори, які працювали в МДЦ "Артек". Увібравши в себе все найкраще з артеківської педагогіки, вони вміють знайти підхід до кожної дитини і залучити її в колективну творчу діяльність: ігри, табірні заходи, майстер-класи, хобі-клуби, танцювальні та театральні конкурси, екскурсійні поїздки і табірні вечори.

3. Профорієнтація. В програму табору включена профорієнтація, яка проходить в цікавій ігровій формі. Діти отримують змістовні уявлення про існуючі професії, розкривають свої здібності і таланти.

4. Харчування. В таборі - це корисне, збалансоване меню: гарніри, салати та м'ясні страви, морси, фрукти і свіжа випічка. Для загонів організовано дворазове харчування обід і полуденок.

5. Безпека. Система входу за перепустками в місто професій KidsWill, служба охорони, камери спостереження, а найголовніше - вожаті професіонали, які весь час перебувають з дітьми.

KidsWillCamp пропонує 2 пакети послуг:

- «Повний + Digital» (5 днів) – 1750 грн.
- «OneDAY» (1 день) – 400 грн.

До вартості пакетів входять наступні послуги:

- харчування в кафе (обід, полуденок);
- ігрова програма на станціях міста, майстер-класи, творчі конкурси, загальнотабірні ігри (Всі зірки, Ерудит марафон, ECO-Mission), дискотеки;
- екскурсійні виїзди: стадіон "Динамо", виставка "Мерседес";
- рухливі ігри та прогулянки на свіжому повітрі: музей "Пирогово", парк "Феофанія";

- заняття в батутному парку CoolJumper і АртФабриці.
- Окрім, вище зазначенх послуг до пакету входять такі як:
- туристичні заняття за програмою "TRAVEL Курс";
  - програма VLOG. Навчальний курс відеоблогінга: зйомки і монтаж відео, робота з професійною фото/відео-технікою, створення каналу і відеоблогу загону;
  - щоденні заняття на гірськолижному тренажері "Proleski".

Групи (до 20 дітей) формується із дітей від 6 до 14 років. Весь час дітей супрофоджуть 2 вожатих. Загін формується на початку зміни і в такому складі діти проводять 5 табірних днів. Програма зміни дозволить відчувати атмосферу справжнього табору. Діти можуть знайти собі нових друзів, відвідати цікаві екскурсії, виступити на сцені, а найголовніше - стати єдиною дружною командою. Заняття за програмою відеоблогінга, туристичні курси і катання на гірськолижному тренажері сприяють інтелектуальному та фізичному розвитку дитини.

Щодо проведення днів народжень у «KidsWill», то трьохгодинна програма коштує у будній день – 2100 грн., а у вихідний день – 3000 грн.. Сюди входить: робота двох аніматорів протягом трьох годин, оренда кімнати для вечірок, відвідування шести станцій, визначених за тематикою та диско-шоу програма (танці, ігри і т. і.).

На даний час місто професій «KidsWill» користується великою популярністю, адже являється інноваційним проектом в Україні, а усе нове завжди приваблює споживачів. Завдяки цьому закладу діти здобувають практику життя в дорослому світі, вивчають особливості різноманітних професій, визначають основні принципи життя, набувають знань про навколишній світ і все це в ігровій формі дуже легко засвоюється. Так, наприклад, попрацювавши в Комунальній службі, прибравши сміття по місту, дитина на вулиці уже не кине сміття повз урну, тому тут присутній ще й виховний процес, який схвалюється батьками. Отже, дослідивши організацію дозвілля дітей в торгово-розважальних центрах, я визначила, що

навчання дітей через гру є дієвим способом соціалізації та адаптації дитини до суспільства. Той, хто організовує дозвілля дітей повинен врахувати, що воно повинно поєднувати в собі розвагу, гру, мати виховний, навчальний та пізнавальний аспект. Саме тому в місті професій в ігровій формі показано як влаштований світ дорослих, яким чином живе усе суспільство.

Розташування дозвіллевих закладів для дітей привертає увагу покупців до самого центру.

На даний час місто професій «KidsWill» користується великою популярністю, адже являється інноваційним проектом в Україні, а усе нове завжди приваблює споживачів. Завдяки цьому закладу діти здобувають практику життя в дорослому світі, вивчають особливості різноманітних професій, визначають основні принципи життя, набувають знань про навколишній світ і все це в ігровій формі дуже легко засвоюється. Так, наприклад, попрацювавши в Комунальній службі, прибравши сміття по місту, дитина на вулиці уже не кине сміття повз урну, тому тут присутній ще й виховний процес, який схвалюється батьками.

У «KidsWill» є кілька режимів роботи аніматорів:

Робота на станціях, тобто на професіях, (робота заключається в тому, щоб допомогти дітям освоїти ту чи іншу професію, дати їм завдання та, звісно, перевірити його виконання і заплатити заробітну плату);

Проведення індивідуальних свят та заходів (днів народжень, випускних, вечірок та ін.);

Проведення екскурсій для груп, які приїжджають до «KidsWill». В основному – це класи зі шкіл, проте бувають і звичайні відвідувачі.

Робота на таборі в якості вожатих (табір проходить на канікулах влітку, осінню, зимою та весною).

Підготовка та реалізація свят, концертних програм, дискотек, вікторин, конкурсів, цікавих ігор, які часто ми презентуємо за межами міста професій [53].

Отож, потребу дозвілля дітей ви з легкістю зможете задовольнити в місті професій «KidsWill». Кожен зможе знайти ту форму відпочинку, яка йому найбільше до вподоби. А оскільки таке місце багатьом подобається, то я впевнена, що незабаром у кожному обласному центрі з'явиться аналог містапрофесій «KidsWill».

Також існує ще одне місто професій на території Київ це «Кід Ландія». Метою міста Кідландія, є те щоб дати змогу дітям відчувати себе дорослими, гратися та веселитися, паралельно отримуючи знання і навички, які знадобляться їм у реальному житті.

Парк професій «Кідландія» – це справжня країна для дітей, зі своїми законами та правилами, власною економікою та грошовою одиницею. У Кідландії діти – головні. Дорослі можуть потрапити до проекту лише в супроводі дитини.

Кідландія є найбільшим в Україні інтерактивним розважальним парком. Тут діти можуть знайомитися з різними професіями, заробляти ігрові гроші, витратити їх на розваги, сувеніри або накопичувати на банківському рахунку. Маленькі громадяни Кідландії матимуть змогу у цікавій для них та легкій для сприйняття формі дізнатися про те, як працює економіка в дорослому світі, зрозуміти цінність праці та навчитися відповідально ставитись до грошей.

Щоб потрапити до «Кідландії», потрібно купити квиток в аеропорту «Кідландія Авіа». На вході кожен відвідувач (і дорослий, і дитина) отримує браслет безпеки, щоб ніхто не загубився. Громадянином «Кідландії» може бути кожна дитина віком до 16 років.

Прибувши до «Кідландії», насамперед потрібно піти до банку, відкрити особистий рахунок, отримати пластикову картку і «стартовий капітал» – свої перші 30 ландів. Ланди можна накопичувати на особистому рахунку в банку, витратити на розваги (дискотека, караоке, більярд, школа творчості, салон фокусника тощо) або на купівлю іграшок та сувенірів.

Дитина може працювати на станціях, які обере сама або розпочати свою кар'єру у «Кідландії» з відвідання Центру зайнятості, де їй допоможуть скласти резюме та порекомендують ті ігрові станції, які найбільше відповідають її інтересам та здібностям. Крім того, при роботі на рекомендованих станціях вперше після відвідання Центру зайнятості дитина отримує підвищену заробітну плату. Існує 50 ігрових станцій Кідландії – від пожежної частини до школи мистецтв, від школи піци до салону краси, – більш ніж 100 професій – від лікаря до пілота, від фотооператора до автогонщика. Таке розмаїття допоможе дитині розширити світогляд, розкрити свій таланти, а можливо – знайти свій майбутній фах та улюблену справу. Ігрові станції проекту розраховані на дітей різних вікових груп. Кожна дитина віком від 4-х до 16-ти років може брати участь у ігрових активностях. Для малюків до 4-х років також передбачена можливість приємного та корисного перебування в Кідландії із забезпеченням усіх зручностей – сповивальної зони, зони відпочинку та розваг, цікавих та безпечних саме для цієї вікової групи.

Існують такі станції у місті професій : Банк, Молочний завод «Яготинське для дітей», Універсальна клініка «Оберіг», Фітнес клуб «Фітнес Блокбастер», Супермаркет «Сільпо», Салон краси, Кімната для малюків до 4-х років «Кідландік», Міліція, Пожежна частина, Стоматологія, Телестудія «Кідландія TV», Радіостанція «Кідландія FM». На цих станціях діти можуть спробувати себе у різних професіях.

Для малюків до 4-х років також передбачена можливість приємного та корисного перебування в «Кідландії» із забезпеченням усіх зручностей – сповивальної зони, зони відпочинку та розваг, цікавих та безпечних саме для цієї вікової групи.

Організація свят у Кідландії для цього є усе необхідне для створення феєричного свята! В парку професій передбачена кімната для проведення найкрутіших вечірок з караоке-системою, сценою, 2-ма моніторами і можливістю влаштування дискотеки. Там продумано усі дрібниці: від

спеціальних запрошень до святкових прикрас. Під час вечірки професійні аніматори створять незабутню атмосферу і нікому не дадуть сумувати!

Після веселощів у кімнаті для проведення свят «PartyRoom» або ігровій станції (театрі, караоке-клубі, школі моделей) діти зможуть яскраво провести час у Кідландії.

Також діє літній денний табір, працює за двома програмами.

Програма № 1: «Пізнавальне літо в Кідландії», яка включає:

– вільне відвідування «Кідландії»(до 18:00, в рамках щоденного розкладу);

– курс розвитку особистості від школи творчого розвитку«Дому талантів»:

~ акторська майстерність;

~ дефіле / хореографія;

~ основи публічного виступу;

~ фотопозування;

~ фотокурс;

~ основи правильного харчування та фітнес;

~ етикет;

~ стиль-імідж;

~ мистецтво бути собою;

– розвиваючі майстер-класи, творчі заняття з виготовлення оригінальних листівок, театральний гурток і ляльковий театр, лінгвістичні ігри та урок креативної аплікації англійською мовою, а також ейдетика та ігри для розвитку пам'яті за авторськими та світовими методиками раннього розвитку від розвиваючого центру «Джеронімо»на Оболоні;

– заняття від Спеціалізованого освітнього центру «Ideal International» - «Цікавий іноземний: граючи знайомимося з іспанською, французькою, англійською та німецькою мовами»;

– програма MINIBOSS від школи-бізнесу «Mini Boss», завдяки якій за допомогою бізнес-ігор, рольових ігор та case-study, здобуваються навички, формується підприємницьке мислення учнів - людей нового покоління. В програму входять: економіка, сімейна економіка, мікро- та макроекономіка, генерація ідей, проектний менеджмент і т.д.

- майстер-класи з розпису пряників, створення прикрас;
- майстер-класи з гончарного мистецтва та hand-made;
- майстер-класи з пісочного малювання;
- майстер-класи з розпису гіпсових фігурок;
- запальні дискотеки в «Караоке-клубі» в «Кідландії»;
- розваги в РЦ «Блокбастер» (Ісінема, призовий тир, автодром «Тачки», Boom-balloon та ін.);
- обід (перше, друге блюдо, напій) і підвечірок в одному із закладів харчування РЦ «Блокбастер» («Gormiti» / «Double Coffe»).

Вищезгаданий перелік розваг (занять, майстер-класів) у повному обсязі організовується протягом всього періоду роботи табору. Організатори табору, на власний розсуд, визначають щоденну зайнятість (розклад, перелік і зміст занять, майстер-класів), а також можуть вносити зміни в умови програми, її склад, вартість, перелік активностей і т.д.

Пакет № 2. «Літо в Кідландії: включай режим «нон-стоп:)», яка включає:

- Вільне відвідування «Кідландії» (до 18:00, в рамках щоденного розкладу);
- Обід (перше, друга страва, напій) і підвечірок в одному із закладів харчування РЦ «Блокбастер» («Gormiti» / «DoubleCoffe»).

В таблиці 3.1 підведеми загальний підсумок організації профорієнтації для дітей в Україні.

Таблиця 3.1

Порівняння міст-професій в Україні

Назва	KidsWill»	Кідляндія
Що отримує дитина	кожна дитина зможе отримати паспорт, влаштуватися на роботу за власним вибором, заробити гроші (фунти) і витратити їх на власний розсуд.	кожна дитина зможе познайомитися з різними професіями, заробляти ігрові гроші (Ланди), витратити їх на розваги, навчання та сувеніри або накопичувати на банківському рахунку.

Продовження таблиці 3.1

Назва	KidsWill»	Кідляндія
Особливість	У місті є 27 станцій: Мерія, Міліція, Суд, Комунальна служба, Поштове відділення, власні ЗМІ та ін. На кожній станції працюють інструктори, які дають завдання та інструкцію дітям.	50 ігрових станцій «Кідланд» - від пожежної частини до школи мистецтв, від школи піци до салону краси, понад 100 професій: від лікаря до пілота, від фотооператора до автогонщика
Вікова група	діти 2-16 років.	діти 4-16 років.
Оснащення для дітей-інвалідів	Ліфт	Ліфт
Можливість організації свят	Так	так
Вартість квитка	діти без паспорта KidsWill – 100-210 діти з паспортом KidsWill – 70-180 відвідувачі: 70-100 іменинник з паспортом KidsWill – 65-90	дитина (4-16 років) - 140-220 грн; дорослі (від 17 років)- 90-100 грн.
Графік роботи	щодня з 10.00 до 22.00	вт-чт: с 12:00 – 21:00 вт: с 12:00 – 22:00 сб-нд: с 11:00 – 22:00

Основна перевага «Kids Will» - легка ігрова форма завдань, яка розвиває такі якості, як уважність, аналітичне мислення, уяву, комунікативні навички. Як результат, дитина отримує позитивні емоції і масу нової цікавої інформації.

Варто підкреслю відмінності Кідландії від «Kids Will»: масштабність, максимальна наближеність до реального життя - від назви вулиць до отримання справжніх послуг в салоні краси, банку, клініці. Великий вибір професій, встановлені правила для отримання паспорта, автомобільних прав, наближені до «дорослим», можливість скласти самостійно своє резюме. Принцип роботи і завдань схожі з містом професій «Kids Will». Діти розвивають такі якості, як відповідальність, вміння приймати рішення і робити вибір.

Спираючись на досвід організації «міст професій» Кідландії та «Kids Will», в Україні з 2016 року почали проводити фестиваль «місто професій» по різних містах.

Фестиваль «місто професій» - це соціальний профорієнтаційний проект, метою якого є дати можливість дітям спробувати себе в різних професіях.

У парковій зоні розгортається імпровізоване «місто професій». При вході кожна дитина отримує паспорт, карту представлених професій і має можливість «влаштуватися на роботу». Сумлінні «працівники» отримують заробітну плату, яку можуть витратити в магазині солодощів і подарунків, розташовану на території «Міста Професій».

Юних учасників очікує короткий майстер-клас від фахівців різних галузей, таких як: рятувальник, пожежник, кінолог, вибухотехнік, інспектор ДАІ, лікар, соціальний працівник, криміналіст, будівельник, перукар, агроном, ветлікар, діджей, автослюсар, продавець, банкір, кухар, актор, модель, кравчиня і т.д.

Участь у заході безкоштовна, проте вхід для батьків тільки в супроводі дітей. Брати участь в ньому можуть діти будь-якого віку.

Як видно з проведеного дослідження, такий вид дозвіллевої діяльності дітей як «місто професій», набирає все більшої популярності та охоплює все більш міст України.

Висновок до третього розділу

З третього розділу видно, що профорієнтаційна діяльність серед дітей і підлітків все більше розвивається. Ефективність організації профорієнтаційної діяльності полягає у використанні педагогом активних форм та методів роботи.

В Україні отримати професійну підтримку і допомогу у виборі майбутньої професії дітям і підлітків можна в таких організаціях як:

1. Освітні центри профорієнтації для дітей і підлітків (Центр розвитку і тестування «профорієнтатор - Україна»; Молодіжний центр праці міський чи районний; Тренінговий центр «Школа успіху»; Центр вибору професії «Профорт»; Інтернет - портал «моя професія. консультативна мережа»).

2. Розважальні центри профорієнтації для дітей і підлітків («місто професій»).

Перевага «міст професій» - це легка ігрова форма завдань, які розвивають такі якості, як: уважність, аналітичне мислення, уяву, комунікативні навички.

На даний час в Україні існує два міста професій: «Kidswill та «Кідланд». Варто підкреслити відмінності Кідландії від «Kids Will»: масштабність, максимальна наближеність до реального життя - від назви вулиць до отримання справжніх послуг в салоні краси, банку, клініці. Великий вибір професій, встановлені правила для отримання паспорта, автомобільних прав, наближені до «дорослим», можливість скласти самостійно своє резюме. Принцип роботи і завдань схожі з містом професій «Kids Will». Діти розвивають такі якості, як відповідальність, вміння приймати рішення і робити вибір.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Аналіз наукової літератури дає змогу визначити основні етапи історії, теоретичні засади та практику профорієнтаційної в світі.

Професійна орієнтація – це заходи, спрямовані на ознайомлення людини з її здібностями й можливостями для того, щоб запропонувати їй вибрати одну з найбільш підходящих для неї професій з врахуванням потреб виробництва. Також професійна орієнтація містить технологію розвитку у людини позитивного ставлення до праці.

Важливим завданням профорієнтації є виховання у молодих людей любові до різних видів праці, створення умов для продуктивної праці та перевірки на практиці своїх здібностей, вивчення, формування та розвиток інтересів, нахилів та здібностей молодих людей, ознайомлення їх з найбільш поширеними професіями та професіями, які найбільше відповідають інтересам молоді тощо.

Важливою умовою ефективності системи профорієнтаційної роботи є наступність окремих її етапів, на кожному з яких профорієнтація має свої завдання, свої методи:

- профорієнтаційна робота у школі. Основне завдання профорієнтації на цьому етапі – професійна просвіта та визначення здібностей і професійних намірів учнів;

- профорієнтаційна робота у позашкільних навчальних та розважальних закладах. Для цього етапу характерна систематизація досвіду, знань, умінь, навичок, набутих на першому етапі;

- профорієнтаційна робота у професійному середовищі. Її особливістю є, насамперед, професійна адаптація.

Актуальними методами в професійній орієнтації – є ігрові методи. Серед груп методів активізації професійного і особистісного самовизначення варто виділити такі: профорієнтаційні ігри з класом; ігрові профорієнтаційні вправи; активізуючі профорієнтаційні опитувальники; бланкові ігри з класом;

схеми аналізу і самоаналізу ситуацій самовизначення; карткові інформаційно-пошукові системи; настільні ігрові профорієнтаційні методики; бланкові профорієнтаційні карткові ігри; ігри-дискусії; методи ухвалення профконсультаційного рішення. Більшість із цих методів, можна використовувати із дітьми з обмеженими можливостями.

Основною перевагою ігрових методів – це імпровізація, яка дає змогу розвиватись та самоактуалізовуватись.

У процесі профорієнтації здійснюється робота профорієнтолога, до якої він залучає учнів на всіх етапах їхнього навчання. Робота з профорієнтації охоплює такі етапи: інформаційний (профосвіта); діагностичний; консультування; трудових спроб; співбесіди.

На протязі всього часу профорієнтаційна робота активно розвивалася, а зараз вона набула нового значення, а зараз впроваджується в нових соціальних проектах «міста професій», які відкриваються по всьому світі. Метою цих проектів є розкрити суть різних видів професій дітям, навчити заробляти гроші та правильно витратити їх. Під час таких розваг, діти розвивають такі якості, як відповідальність, вміння приймати рішення і робити вибір. У Києві в 2014 році відкрито одразу два міста професій KidsWill (Кідсвіль) і Kidlandia (Кідланд).

Більш детально було розглянуто та описано роботу міста професій KidsWill (Кідсвіль) та Kidlandia. Усі станції діляться на такі, де можна заробити гроші і на такі, де можна їх витратити. У «Kidswill» є внутрішня валюта - фунти, а у Kidlandia – ланди. Заробітна плата на станціях складає 25-30 фунтів, або ландів, а розваги коштують дорожче, тому дитина повинна пройти кілька станцій, щоб заробити певну суму, яка потрібна. Кідландія на відміну від «KidsWill» є максимально наближеною до реального життя - від назви вулиць до отримання справжніх послуг в салоні краси, банку, клініці. Великий вибір професій, встановлені правила для отримання паспорта, автомобільних прав, наближені до «дорослим», можливість скласти

самостійно своє резюме. Принцип роботи і завдань схожі з містом професій «Kids Will».

Негативною відмінністю вітчизняних «міст професій» від зарубіжних – це відсутність кваліфікованого персоналу по роботі із дітьми-інвалідами, а також відсутність умов перебування таких дітей у розважальних закладах.

На даний час, міста професій, становляться все більш популярні та актуальні серед дітей та їх батьків. Тому проведення дозвілля може пройти з легкістю та користю.

Представлений аналіз не вичерпує всіх аспектів розвитку даної проблеми. Подальшого дослідження потребують багато питань розвитку професійної орієнтації, серед них варто виділити наступні:

1. Проблема включення батьків до профорієнтаційної роботи.
2. Удосконалення підготовки аніматорів до роботи з дітьми та з дітьми-інвалідами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдєєв Л. Г. Професійна орієнтація: народження, становлення, розвиток / Л. Г. Авдєєв // Ринок праці та зайнятість населення. - 2010. - № 2. - С. 16-20
2. Авдєєв Л.Г. Стан та перспективи розвитку професійної орієнтації в Україні: наук.-метод. посіб. для працівників служби зайнятості. – К.: ІПК ДСЗУ, 2012. – 64 с.
3. Акімова Л. А. Соціологія досуга / Л. А. Акімова. – М.: МГУКИ, 2003. – 123 с.
4. Аксютин Н.Ф. Культурно-досугова діяльність. – Казань, 1995. Культурно-досугова діяльність. / Аксютин Н.Ф. Культурно-досугова діяльність. – Казань, 1995. // Казань. – 1995. – С. 85
5. Артемова Л. В. Історія педагогіки України / Л. В. Артемова. – Київ: Либідь, 2006. – 422 с
6. Барабаш Ю. Г. Психолого-педагогічні основи вибору професії: навч. посіб. // Барабаш Ю. Г., Позінкевич Р.О.; Волин. держ. ун-ту імені Лесі Українки. - Луцьк : РВВ «Вежа», 2003. - 201 с.
7. Барановский А.Б. Система методов профессиональной ориентации. Основы профессиональной ориентации: Учебно-методическое пособие / А.Б.Барановский, Г.М.Потапенко, Г.В.Щекин – К.: МЗУУП, 1993. – 164 с
8. Виховання життєвих перспектив старшокласників засобами соціокультурної діяльності у вільний від навчання час: Метод. посібник для вихователів, соціальних працівників та вчителів старших класів, студентів педагогічних навчальних закладів / Укл. О.Л.Чуланова. – Кіровоград, 2000.
9. Вишняк А.И., Тарасенко В.И. Культура молодежного досуга. – К., 1985.
10. Волощук І. П. Професійні ціннісні орієнтації як чинник свідомого вибору професії / І. П. Волощук // Теорет.-метод. проблеми виховання дітей

та учн. молоді : зб. наук. пр. / АПН України, Ін-т проблем виховання. — К., 2006. — Вип. 9, кн. 1. — С. 367-373.

11. Вудкок М., Фрэнсис Д. Раскрепощенный менеджер. Для руководителя – практика: -М.: «Дело», 1991.-320с.

12. Габдрахманова М. Р., Хазратова Ф. В. Сюжетно-ролевая игра как средство формирования у старших дошкольников представлений о профессиях взрослых // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2015. – Т. 26. – С. 61–65. – URL: <http://e-koncept.ru/2015/95297.htm>.

13. Галагузова М.А., Комский Д.М., Назаров В.Л. Муниципальные детские социально-педагогические учреждения // Педагогика. – 1994. – №4.

14. Ганнусенко Н.І., Лепін О.В. Шкільні музеї: Посібник для вчителя. – К., 1991.

15. Гармаш І.І. У годину дозвілля. – К.: Урожай, 1992. – 256 с.

16. Гончар Т. І. Методика виховання комунікативної культури молодших школярів в умовах дозвілля / Т. І. Гончар // Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції: Педагогічні та рекреаційні технології в сучасній індустрії дозвілля. Секція «Рекреаційно-розвиваючі технології». – К. , 2006. – С. 33-35.

17. Гончар Т. І. Рекреаційна проблема в педагогіці дозвілля школярів: історіографічний аналіз/ Т. І. Гончар //Вісник КНУКіМ: Зб. наук. праць. – Вип. 7Київський національний університет культури і мистецтв. – К., 2002. – С. 50-58.

18. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – Київ: Либідь, 1997. – 374 с.

19. Гончарова Н.О. Основи професійної орієнтації / За ред. В.Ф.Моргуна. Навчальний посібник. - К.: Видавничий Дім "Слово", 2010. - 168 с.

20. Гончарова О.М. Гра як соціально-культурне явище / О.М. Гончарова // Сучасні проблеми прикладної культурології: Збірник наукових

праць та матеріалів конференції студентів, аспірантів та молодих вчених кафедри прикладної культурології/ За ред.. О.М. Гончарової. – К.: КНУКіМ, 2003. – Кн. 1. – С. 13-24.

21. Горностай П.П., Титаренко Т.М. Психологія особистості: Словник-довідник – К.: Рута, 2001. - 320 с.

22. Гриншпун С. С. Профессиональная ориентация школьников в США / С. С. Гриншпун // Педагогика. - 2005. - № 9. - С. 65-72

23. Гриншпун С.С. Академия X: подготовка американских школьников к жизни и труду / С.С. Гриншпун // Педагогика. – 2006. – № 4. – С. 103–108.

24. Гриншпун С.С. Организация профориентации школьников в Великобритании / С.С. Гриншпун // Педагогика. – 2005. – № 7. – С. 100–105.

25. Гросс Э. Душевная жизнь ребенка. – М., 2001.

26. Гуткин М.С. Система работы общеобразовательной школы по профессиональной ориентации учащихся [М.С.Гуткин, А.В.Янковская, Л.И.Смирнова, В.П.Кувшинов]; Под общ. ред. М.С.Гуткина. – Гродно: ГрГУ, 2002. – 188 с.

27. Добринская Е.И., Соколов Э.В. Свободное время и развитие личности. – М., 1983.

28. Донченко Н.П. Мистецтво гри: Теорія і практика ігрової діяльності в умовах дозвілля: Навч. посібник.-К.: ДАКККіМ, 1999.-176с.

29. Евтеева Г.А. Психолого-педагогические основы использования свободного времени. – Л.,1979.

30. Еколина Е. Четырнадцать нестандартных моделей детского досуга. –Волгоград, 2002.

31. Ермоченкова С, Лакомова Н. Уроки окончены. Что же дальше? // Нар. образование. – 1989. – №2.

32. Жарков А.Д., Чижиков Е.М. Культурно-досуговая деятельность: Учебник. – М., 1998.

33. Загадарчук Г. Соціально-педагогічні проблеми удосконалення культурно-дозвілєвої діяльності в закладах культури України // Укр. культура. – 1998. – № 6.
34. Зеер Э. Ф Психология профессионального развития – М.: Академия, 2009. – 240 с.
35. Зеер Э.Ф. Психология профессий: Учебное пособие для студентов вузов. -2-е изд., перераб., доп. - М.: Деловая книга, 2003. - 336с.
36. Зюзина Т.А. Формирование нравственной культуры личности в клубных объединениях для юношества: Метод. рекомендации. – К., 1990.
37. История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в. : [учебное пособие для педагогических учебных заведений / А. И. Пискунов, Р. Б. Вендровская, В. М. Кларин и др.] ; под ред. академика РАО А. И. Пискунова. 2-е изд., испр. и дополн. – М. : ТЦ Сфера, 2001. – 512 с.
38. Карасева А.В. Активизирующие методы в профориентационной работе / А.В. Карасева. – Барнаул, 2007. – 116 с.
39. Кириченко В.В. Історичний екскурс та сучасні погляди на психологічні проблеми профорієнтації // Теоретичні та прикладні проблеми психології: Збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. - Северодонецьк, 2015. -№2(37). - С.203-213.
40. Клімов О.О. Як вибрати професію. / Клімов О.О.. // Москва. – 1990. – С. 159.
41. Ковтун В. Зустрінемося у парку? Парки культури і відпочинку України на сучасному етапі: деякі моменти соціологічного аналізу // Укр. культура. – 1999. – №2.
42. Колісник Т.П. Основні етапи розвитку систем профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю (20 рр. XX ст. – початок XXI ст.) / Т.П. Колісник // Педагогічний процес: теорія і практика: Зб.наук.пр. – К.: Вид-во П/П «ЕКМО», 2004. – Вип.2. – С. 84–91.

43. Кон И.С. Психология ранней юности: для родителей. // – М., 1989.
44. Коропецька О.М. Профорієнтація та профпідбір: Навчальний посібник –Ів-Франківськ, - 2009. – 348с
45. Косенко І. С., Храбан Г. Е., Мітін В. В., Гарбуз В. Ф. Дендрологічний парк " Софіївка" .— К.: Наукова думка, 1996.— 155 с.
46. Кузів М. З. Особливості профорієнтаційної роботи в Німеччині та Україні в умовах ринку праці / М. З. Кузів // Вісник Львівського університету. Випуск 25. - Львів: Видавничий центр ЛНУ, 2009. - С. 298-304.
47. Куліненко Л.Б. Консультативна допомога у професійному самовизначенні учнів / Л.Б. Куліненко // Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах: (Теорет.-метод. пробл. виховання дітей та учн. молоді): Зб. наук. пр. – К.: АПН України. Ін-т пробл. виховання, 2000. – Кн. 2. – С. 297–303.
48. Культурно-досуговая деятельность: Учебник.-М.: МГУК, 1998.- 461с.
49. Левківський М. В. Історія педагогіки : [підручник] / М. В. Левківський. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 360 с.
50. Любар О. О. Історія української школи і педагогіки : [навч. посіб.] / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко. – К. : Знання, 2006. – 447 с.
51. Медвідь Л. А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: [навч. посіб.] / Л. А. Медвідь. – К. : Вікар, 2003. – 335 с.
52. Офіційний сайт «Kid Ландія» [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://kidlandia.ua/ua>.
53. Офіційний сайт «KidsWill» [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://kidswill.com.ua/>
54. Офіційний сайт «KidZania» [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kidzania.com/>

55. Пасічняк Р.Ф. Особливості професійного самовизначення в юнацькому віці / Р.Ф. Пасічняк // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Сер. Філософ. і психол. науки. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 11. – С. 136–142.

56. Педагогічна профорієнтація учнів загальноосвітніх шкіл та механізм їх відбору на педагогічні спеціальності: Метод. рек. Для вчителів шкіл, викладачів пед. інст. та універ., пед. фак. вищих навч. закладів / Укл.: В.Г. Кузь, О.М. Коберник, В.Ф. Мішкурова та ін. - К.: Наук. світ, 2004. - 43с.

57. Первушина А. В. Соціальна робота у сферах дозвілля. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lubbook.net/book_311_glava_5_3.%D0%86storichn%D1%96_aspekti_organ.html

58. Пестова К. М. Використання когнітивних інформаційних технологій в діяльності школярів / К.М. Пестова //Вісник КНУКіМ: Зб. наук. праць. – Вип. 9/ Київський національний університет культури і мистецтв. – К., 2003. – С.91-97.

59. Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах: Підручник / І. В. Петрова. – К.: Кондор, 2008. – 408 с.

60. Петрова І. В. Концепції дозвілля в сучасному світі/І. В. Петрова. //Вісник культурологічного читання пам'яті Володимира Подкопаєва «Національний мовно-культурний простір України в контексті глобалізаційних та євроінтеграційних процесів»: Збірник матеріалів Всеукраїнської наукової практичної конференції. – К. : ДАКККіМ, 2009. – С. 60-65.

61. Петрова І. В. Соціально-культурна анімація як вид дозвілля/ І. В. Петрова // Вісник державної академії керівних кадрів культури і мистецтва: наук. Журнал. – К.: Міленіум, 2011. – № 3. – С. 71-74.

62. Петрова І.В. Культурно-дозвіллеві практики населення сучасної України: тенденції та пріоритети/І. В. Петрова // Культура і сучасність: альманах. – К.: Міленіум, 2011. - №1. – С.108 -113.

63. Побірченко Н. Успішна професія — як її обирають: нові підходи до організації проф. самовизначення учн. молоді / Н. Побірченко, О. Мерзлякова // Психолог. — 2009. — № 1. — С. 12-16.

64. Пономаренко О. Г. Історичні аспекти становлення й організації профорієнтаційної роботи в Україні та Великій Британії / О. Г. Пономаренко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. - 2013. - Вип. 34. - С. 104-109. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2013_34_24

65. Пономарьова Г. М. Історіографічний огляд розвитку профорієнтаційної роботи в Україні в 60-80-х роках ХХ ст. // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 11 (270), Ч. II, 2013 38

66. Постанова Ради міністрів від 29 грудня 1959 року № 2027 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bestpravo.ru/sss/ehakty/g4b.htm>.

67. Припотень В. Національні проблеми та зарубіжний досвід професійної освіти та профорієнтації молоді / Припотень В. // Вісник КНТЕУ - Вип.5 - 2010. - С.120-127.

68. Профорієнтаційна робота психолога / Упорядник Т. Гончаренко. – К.: Шкільний світ, 2007. – 128 с

69. Пильтяй О.М. Становлення та розвиток професійної орієнтації особистості: світовий контекст / Пильтяй О.М. // Електронне наукове фахове видання Історія науки і біографістика. 2012 — N 2 — http://inb.dnsgb.com.ua/2012-2/12_piltyay.pdf

70. Процко Х. В. Історія становлення професійної орієнтації як складової освітнього процесу / Процко Х. В. // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Вип. 88. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка; [голов. ред. М. О. Носко; відп. ред. В. О. Дятлов; редкол.: С. Л. Бобир, А. Г. Боровик та ін.]. - Чернігів: ЧДПУ, 2011. - 286 с. - С.189-192.

71. Пряжников Н.С. Профессиональное самоопределение: теория и практика / Николай Сергеевич Пряжников. – М.: Академия, 2008. – 320 с.
72. Пряжников Н.С. Психология труда и человеческого достоинства / Н.С.Пряжников, Е.Ю.Пряжникова. – 4-е изд. – М., 2007. – 480 с.
73. Пряжников Е.Ю. Поучительная история о развитии профессионального самоопределения в России [Электронный ресурс] / Е. Пряжникова. - Режим доступа: <http://psy parents.ru/read/articles/2300>.
74. Пряжников Е.Ю. Профориентация: учеб.пособие для студ. учреждений высш. проф. образования / Е.Ю. Пряжникова, Н.С. Пряжников. – 6-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2013. – 496 с.
75. Пятницька Н. О. Організація дитячого дозвілля/ Н.О. Пятницька // Організація обслуговування у закладах ресторанно гогосподарства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/10650913/turizm/organizatsiya_dityachogo_dozvillya
76. Савельева И. М. О пользе и вреде презентизма в историографии / И. М. Савельева, А. В. Полетаев // „Цепь времен”: Проблемы исторического сознания. – М. : ИВИ РАН, 2005. – С. 63–88.
77. Скиба М. Є. Теорія і практика професійно-орієнтаційної роботи з молоддю: навч. посіб. / М. Є. Скиба, О. М. Коханко. — Хмельницький: ХНУ, 2007. — 322 с.
78. Смолянюк Т. Територія дитинства: наскільки безпечні ігрові-кімнати в торгово-розважальних центрах? / ТетянаСмолянюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://law-km.info/articles/terytoriia-dytynstva-naskilky-bezpechni-ihrovi-kimnaty-v-torhovo-rozvazhalnykh-tsentrakh.html>
79. Собко Ярослав В. Как создать город профессий и учесть все подводные камни/ Я. В. Собко [Электронный ресурс]. – Режим доступа до статті:<http://sobko.info/gorod-professij/>.
80. Сухомлинська О. Методологія дослідження історико- педагогічних реалій другої половини ХХ століття / Ольга Сухомлинські // Шлях освіти. – 2007. – №4. – С. 6–12.

81. Тарлавский В. И., Цуканов Е. А. Становление и развитие профессиональной ориентации: обзор отечественного опыта // Перспективы науки и образования. Международный электронный научный журнал. 2014. - №2 (8) - https://pnojournal.files.wordpress.com/2014/02/pdf_140211.pdf

82. Федосенко Е. В. Профессиональная самореализация личности в современном обществе – СПб: Речь, 2009. – 122 с.

83. Фукуяма Ф. Теоретические основы профессиональной ориентации / Френсис, Фукуяма. – М.: МГУ, 1989. – 108 с

84. Харламов И. Ф. Педагогика / И. Ф. Харламов – М.: Гардарики, 1999. – 520 с.

85. Янцур М. С. Професійна орієнтація і методика професійної роботи: курс лекцій [навч. посіб. для студент. ВНЗ] / М. С. Янцур. — К.: Слово, 2012. — 464 с.